

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES

2-

681

DE
AESCHYLI COPIA VERBORUM
PROLEGOMENA ET CAPUT PRIMUM

DISSERTATIO PHILOLOGICA
QUAM
AD SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES
RITE IMPETRANDOS
AMPLISSIMO PHILOSOPHORUM ORDINI UNIVERSITATIS
FRIDERICIAE GUILIELMIAE RHENANAE
TRADITAM
UNA CUM SENTENTIIS CONTROVERSIS
DIE XX MENSIS JULII ANNI MCMIV HORA XII
PUBLICAE DEFENDET
SCRIPTOR
WOLFGANGUS ALY
MARBURGENSIS

ADVERSARIJ ERUNT:
THEODORUS LITT, DR. PHIL.
PAULUS RÜTTGERS, DR. PHIL. DES.

BEROLINI
TYPIS EXPRESSIT W. FORMETTER
MCMIV

PA 3849

A 6

Ut silvae foliis pronos mutantur in annos,
prima cadunt, ita verborum vetus interit aetas
et iuvenum ritu florent modo nata vigentque.

Hor. ep. II. 3 v. 60—62.

FELICI SOLMSENIO

V. S. L. M.

Continentur hoc volumine universae dissertationis prolegomena et caput primum de vocibus Ionicis apud Aeschylum inventis conscriptum. Accedunt capita duo conscripta de vocibus Atticis et Siliensibus apud illum poetam inventis, quae indice vocum, quas tractavimus, omnium adiecto mox prelo submitienda curabit auctor.

Tragoediam Atticam merae et immixtae Atthidis fontem non esse, diu est ex quo inter omnes constat. Atque facillime id in canticis conspicitur, quae non solum Doricis formis scatent, sed etiam Ionica et Aeolica elementa haud pauca continent. Neque vero aliter diverbiorum sermo variis ex elementis commixtus est. Quorum vestigia viri docti primo sonorum tantum ratione habita conquisiverunt. Hac via certissime sane singulae formae singulis dialectis vindicantur, dummodo constet, quantumtribuendum sit auctoritati codicum fallaci in his minutiis, imprimis in distinguendis vocalibus *a* et *η*, quae summi momenti sunt ad secernendas dialectos. Hanc „de vocalis *a* pro *η* in tragicorum Graecorum versibus trimetris usu“ quaestionem instituit C. Barlen Bonnae 1872, Doricas illas, quae vocantur, formas antiquiori Atticorum linguae tribuendas esse ratus. Iam ante eum C. Althaus de universo tragoediae Dorismo quaesivit Berol. 1866, additis curis secundis Spand. 1870; totam Graecae tragoediae dialectum accuratissime tractavit B. Gerth, Curt. Stud. I. 2. (1868) p. 225 sqq. Tum de Aeschylis formis epicis egit B. Franklin in prima parte dissertationis: *Traces of epic influence in the tragedies of Aeschylus*, Baltimore 1895. Item Sophoclis Ionicas verborum formas congescit H. Wittekind in priore parte dissertationis Gissensis „de sermone Sophocleo“ conscriptae, Budingae 1895. De Aeschylis quaestionem nuper pro parte retractavit de Mess in „quaestionibus de epigrammate Attico et tragoedia antiquiore dialecticis“, Bonnae 1898. In universum de tragoediae sermone disputavit imprimis de Wilamowitz pluribus locis, cf. Verh. d. 32. Phil.-Vers. Wiesbaden 1877, p. 36 sqq., Zeitschr. f. Gymnasialwesen 1884, p. 106 sqq., Phil. Unters. VII, p. 310, Hercules in ed. alt. p. VII al.

Quibus virorum doctorum studiis haec satis confirmata videntur esse: Omnis poetarum Graecorum sermo artificiose compositus com-

mixtus est ex variis dialectis. Nam quam apud gentem unum quodque carminis genus primum inventum et tractatum est, eius potissimum dialectum prae se ferre solet, ita tamen, ut ne aliarum quidem vestigia dialectorum desint, quantum quidem in similibus poesis generibus antea excoltae erant. Hanc quasi legem post Ahrensii, Wilamowitzii, aliorum inventa atque curas E. Zarneke in libello: *Die Entwicklung der griechischen Litteratursprachen*, Lips. 1890 uberrime explicuit. Quae cum ita sint, facile intellegitur chori tragici dialectum eandem fere esse, quae in omni chorica poesi valebat. In diverbiis autem Atticam dialectum non solum maiores, sed primas partes obtinere consentaneum est, quoniam et diverbiorum sermo proxime accedit ad familiarem consuetudinem et tragoedia ipsa ab Atheniensibus inventa est. Neque tamen mirum, quod permulta extant vestigia dialecti Ionum, quippe a quibus iambica poesis tota profecta sit. Admixta sunt praeterea haud pauca dictionis epicae elementa, quae instar fundamenti est omni Graecorum sermoni artificiosiori. Neque deesse lyrici sermonis vestigia facile inde explicatur, quod ad lyricam poesin revocanda sunt primordia tragoediae teste Aristotele *γενομένης . . . ἀπὸ τῶν ἐξαρχόντων τὸν διδύραμβον*.

Quae dialectorum mixtio ut rectius intellegatur, eas ex Aeschyli diverbiis formas conquisivimus, quas ex quo Atticam dialectum inscriptionum auxilio cognovimus, id est a VII. et VI. saeculis, non Atticas fuisse propter sonorum rationem constat. Aeschylum autem elegimus e tragicorum poetarum numero, quia omnem de tragoediae dialecto quaestionem ab Aeschylō, antiquissimo cuius quidem tragoedias habemus poeta repetendam esse facile apparet.

Quarum formarum haud paucas revera ab Aeschylō scriptas fuisse pluribus argumentis comprobatur. Primum quidem multae numerorum ratione ita postulatur, ut non liceat Atticae dialecti formas in eorum locum substituere; tum scriptura confirmatur consensu omnium locorum sive apud solum Aeschylum sive apud omnes tragicos poetas; sunt denique quae analogia defendantur velut *α* vocalis in compositorum vocum iunctura conservata. Reliquae formae minus certae sunt. Tamen eae quoque ne neglegantur, cavendum est. Iam enim in vetusta illa charta, cui Timothei Persas debemus, cernere licet, qualis in sermone poetico circa a. 400 potuerit esse formarum dialecticarum mixtio, cf. v. Wilamowitz, *Tim.* p. 40 sq.

Ordiamur igitur ab iis formis, quae neque Atticae neque Ionicae, sed partim Doriensibus, partim Aeolis attribuendae sunt:

Ἄθῶνα Sept. ¹⁾ 487 (470), ubi Ὅγκας Ἀθῶνας legitur, solum Ὅγκα praeterea Sept. 501 (484) trim. 164 (149) chor. Ἄθῶνα Eum. 235 (233), 443 (439), 892 (874), contra Ἀθηναία traditur Eum. 288 (284), 299 (295), 614 (604).

ἀμός pro ἐμός Suppl. 322 (309), Sept. 654 (637) metro postulante, Eum. 440 (436) recc. codd. exhibent ἐμῆς priore syllaba ancipiti; adde in canticis Suppl. 106 (99), Sept. 417 (400), Choeph. 428 (416), 437 (425).

γαμός Suppl. 613 (593), Eum. 890 (872); γάπεδον Prom. 829 (827) restit. Porson pro δάπεδον metro postulante; γάποτος Pers. 621 (619), Choeph. 97 (90), 163 (157); γατόμος frg. 196. 3.

δαρόν Suppl. 516 (498), Prom. 648 (647), 940 (939); adde in cantico δαρόβιος Sept. 524 (507).

ἐβδομαγέτας de Apolline Sept. 800 (783); ἱεταδόκος Suppl. 713 (679); λοχαγέται Sept. 42.

ἔκατι Pers. 347 (335), Ag. 874 (838), Choeph. 214 (206), 701 (682), 996 (993), Eum. 71, 759 (749); adde in cantico Choeph. 436 (424) sq.

ἔμπας Prom. 48, Choeph. 691 (672) ᾶ: Laur. ἐνπᾶς cf. de Wilamowitz ad hunc locum p. 218, Eum. 229 (227); adde in canticis Suppl. 101 (95), Prom. 187 (190) ᾶ, Choeph. 389 (378). Uno Supplicium loco *a* vocalis producitur, reliquis aut anceps aut brevis est, quare de Wilamowitz formam secundariam ἔμπᾶς statuendam esse censuit, quae etiam in Callini frg. 1. 16 traditur: codd. ἔμπᾶς, edd. ἔμπης, vide Hoffmanni Gr. dial. III p. 306; cf. schol. Soph. Ai. 122: Ἴωνες ἔμπης φασίν, Ἀττικοὶ δὲ ἔμπας καὶ ἔμπα. Hoc extat apud Pind. Nem. IV. 37 et Soph. Ai. 563 trim.

κάρβανος Suppl. 914 (881), Ag. 1061 (1014); adde in cantico Suppl. 119 (109).

λαός Pers. 729 (720), 770 (762), Suppl. 367 (352), 517 (500), frg. 313. 2; adde in canticis Pers. 92, 593 (591), 1025 (995),

---

¹⁾ Aeschylī tragoedias secundum temporum ordinem, quibus quaeque fabula acta videtur, atulimus secuti hac in re Dieterichium apud Pauly-Wissowam s. v. Aischylos, qui hunc ordinem comprobavit: Pers. Suppl. Sept. Prom. Orest., etsi de Prometheo dubitare licet. Versuum dinumeratione usi sumus Dindorfii, uncis inclusos numeros Kirchhoffianos adiecimus. Ultimo loco fragmenta secundum Nauckii ed. alt. posuimus.

Suppl. 89 (83), 976 (943) (anap.), Sept. 89 (Dind. *λεώς*), *λαοπόρος* Pers. 114 (104), *λαοδάμας* Sept. 343 (326). *λαοπαθής* Pers. 945 (923) corruptum est metro quattuor breves syllabas postulante. Contra *λεώς* in diverbiis extat Pers. 383 (381), 789 (780), Suppl. 400 (385), 485 (468), 621 (601), Eum. 15, 290 (286), 638 (628), 681 (671), 775 (765); et in canticis Pers. 126 (127), Sept. 80, 290 (273), Ag. 189 (176), Eum. 998 (975).

ναός, *πρόναος* Suppl. 494 (477).

ναῦς, *ναός* vel *ναῶν* Pers. 313 (311), 340 (338), 359 (357), 383 (381), 455 (453), 457 (455), 478 (476), 480 (478), Suppl. 767 (753), Sept. 62 (recc. nonnulli codd. *νηός*), 278 (261), Ag. 897 (861); adde in canticis Pers. 963 (940), Ag. 227 (214), in anapaestis Pers. 19, 36 (40), 54 (56). Contra *νεώς*, *νεῶν* in diverbiis Pers. 305 (303), 323 (321), 334 (332), 352 (350), 366 (364), 380 (378), 410 (408), 413 (411), 419 (417), 450 (448), Suppl. 715 (681), 717 (683), Sept. 210 (192), Prom. 727 (725), Ag. 1227 (1181), Eum. 251 (249), 657 (627); et in cantico Ag. 113, 185 (172), 195 (181).

δπάων Suppl. 492 (473), 954 (921), Choeph. 769 (750); in canticis non legitur.

ποιμάνωρ Pers. 241; *στυγάνωρ* Prom. 724 (722); *πειθάνωρ* Ag. 1639 (1610); *φιλάνωρ* Ag. 856 (820); in canticis non solum voces in *-άνωρ*, sed etiam in *-ήνωρ* formatae traduntur: *ἀγήνωρ* Sept. 117, *δειςήνωρ* Ag. 154 (143), *ἀντήνωρ* Ag. 443 (425), *ποιμανόριον* Pers. 76, *φιλάνωρ* Pers. 136, *ἀγανόρειος* Pers. 1028 (999), *δυσάνωρ* Suppl. 1064 (1030), *διδυμανορέα* Sept. 849 (831), *ἀστεργάνωρ* Prom. 898 (896), *φιλάνωρ* Ag. 411 (395) cf. de Mess, quaest. de epigram. etc. p. 40 sq.

πτόλις Sept. 6, 250 (232), 561 (544), Ag. 595 (573), Eum. 79 (*ποτι πτόλιν*); adde in canticis Suppl. 699 (665), Sept. 114 (109), 328 (321), 483 (466), 844 (825), Eum. 1015 (993).

τᾶγός Pers. 324 (322), 480 (478), *τᾶγέω* Pers. 764 (755), *τᾶγεύω* Sept. 58; adde in anapaestis Pers. 23 (24), Prom. 96, in cantico Ag. 110 (109). A voce *ταγή* formatum est *τᾶγοῦχος* Eum. 296 (292) trim.

τιμάροος Ag. 514 (492), 1280 (1234), 1324 (1278), 1578 (1549), Choeph. 143 (137); in cantico *τιμάωρ* Suppl. 43.

ῥμμε Eum. 620 (610).

πεδάρσιος pro *μετάρσιος*; *πεδὰ* praepositio non propter sonorum rationem, sed propter usum non Attica est, tamen una cum reliquis Aeolismis huius vocis testimonia in Aeschyli diverbiis reperta apponere licet: Prom. 269 (272), 710 (708), 916 (915), Choeph. 846 (839). *μετάρσιος* Ionica vox videtur esse. In canticis reperitur *πεδά*: Choeph. 589 (575) sq. (*πεδαλχιμος*, *πεδάορος*), frg. 53 (*πέδοικος*).

Sola codicum auctoritate *α*, quod vocatur Doricum, nititur his locis: Pers. 160 *ἐνατήριον*, ibid. 157 *ἐνητήριον*; ibid. 279 (277), 336 (334) *νάϊος*, contra *νήϊος* Suppl. 719 (685), adde *νάϊος* in anapaestis Suppl. 2, in cantico ibid. 826 (790); Pers. 698 (689) *μαμιστήρα*, cf. Ag. 289 (276) et frg. 281. 1 infra comm. Suppl. 466 (449) trad. *μαμιστήρα* M, repon. *μαστικτήρα*; Suppl. 985 (952) *δπαδός*; Sept. 277 (260) *δῆος*, M. *δάϊος*, cf. Prom. 352 (356) infra comm., *δηϊός* traditur Ag. 559 (537), in canticis *δάϊος* vel *δῆος* quater et decies reperitur; Sept. 532 (515) *ματρός*, recc. codd. *η*; Prom. 61 *πόρπασον*, aequè ibid. 142 anap. legitur *προσπόρπατος* (vide de hoc verbo in capite tertio); ibid. 352 (356) *δάϊος*, vide supra; ibid. 502 (504) *σίδαρον*, recc. codd. *η*; ibid. 805 (803) *ἱπιποβάμων*; Ag. 284 (271) *πανόν* ex Ath. codd. *φανόν*¹⁾; ibid. 289 (276) *Μακίστον σκοπαί* (vide supra), schol. *Μάμιστον ὄρος Εὐβόλιας*, etsi *ᾱ* in nomine Euboico mirum est; ibid. 539 (517) *τεθνᾶναι*; ibid. 914 (878) *Δήδας*, idem legitur in vase fictili, cf. Meisterhans, Gramm. d. att. Inschr.³ p. 16. 13; Ag. 920 (884) *βόαμα* suprascr. *η* cod. *α*, *βόημα* c deficiente M; ibid. 1281 (1235) *ποινάτωρ*; ibid. 1435 (1384) *ἐμάς* M pro *ἐμῆς*; Choeph. 571 (558) *βαλός*, schol. *βηλόν· τὸν οὐδόν*, cf. Bekk. Anecd. p. 224. 16 *τὸν τῆς θύρας οὐδόν, ὃν Ὀμηρος βηλόν, οἱ δὲ τραγικοὶ βαλόν*; Choeph. 772 (753) *γαθούση*, trad. *τάχιστ' ἀγαθούση* M; Eum. 23 *ἀναστροφά* recc. *η*; frg. 20 apud Phil. Ind. II. 468 trad. *αὐδασον*; frg. 281. 1 apud [Longin.] de subl. 3. 1 trad. *υάμιστον* (vide supra)²⁾.

Harum formarum nonnullas non negamus fuisse Atticis in usu, id quod de vocibus *λοχαγός* (vide supra *λοχαγέται*), *πορπάξ* sim. inter omnes constat. Item *νᾶμα* et *νανάγιον*, quae voces *ᾱ* longum impurum praebent, apud Atticos scriptores leguntur, *νᾶμα* apud

¹⁾ *φᾶνός* = *φαινός* (Brugmann, gr. Gr. p. 47) Atticorum in usu erat: Plat. Aristoph.

²⁾ Praetermittenda nobis sunt *ἄπλάτος* Prom. 371 (375) M *ἄπληστος*, Schütz *ἄπλητος* et *πρόσπλατος* Prom. 716 (714) M *πρόσπλαστος*.

Platonem, *νανάγιον* eiusque derivata apud Aristophanem et Demosthenem; in Aeschyli diverbiis reperitur *νάμα* Prom. 806 (804), frg. 300. 6, *νανάγιον* Pers. 420 (418), *ναναγέω* frg. 180. 4. Reliqua certe non Attica fuerunt.

Item Atticae dialecti legibus repugnant coniunctae consonae -*ρσ*- et -*σσ*-. Haec ubique apud Aeschylum leguntur excepto uno *γλώττα* Sept. 439 (422), quod omni auctoritate destitutum est. Inscriptiones autem vel vetustissimae demonstrant Athenienses pronuntiasse -*ρρ*- et -*ττ*-. Eisdem comprobatur vocales, quas apud scriptores vere Atticos contractas videmus, iam sexto saeculo coaluisse; apud tragicos autem poetas saepissime numerorum ratione postulante non contrahuntur, qui Ionum vetustiorum mos erat. Exempla concessit Franklin loc. comm. Accedunt aliae formae Ionicae:

Θρηικ- stirps in omnibus derivatis sic scribitur Pers. 509 (507), Ag. 654 (632), 1418 (1372); etiam in canticis traditur *η* Pers. 576 (564), 870 (860).

πρευμενής *πρηυμενής cf. *πραῦς*, *πραῦνω* Pers. 220, 224, 609 (607), 685 (676), Suppl. 210 (200), Ag. 840 (804), 950 (914), 1647 (1618), Eum. 236 (234), frg. 43. 2, 92; adde in cant. Suppl. 140 (128).

ἐξεκείνωσε Pers. 761 (752).

ἔών Pers. 781 (773).

πόλοος Sept. 218 (200) cf. Meister, Herodas p. 816, Hoffmann, gr. Dial. III, p. 478; metrum postulat *υυυ*. Eadem genitivi forma metro non postulante traditur Suppl. 495 (478) *δι' ἄστεως* o suprascripto in M (in fine senarii).

δουριπληγῶν (*λάφυρα*) Sept. 277 (260); Porson scripsit *δουριλληγῶν*! cf. in cant. *δουρικλυτος* Pers. 85, *δουρικμής* Choeph. 365 (354).

παρητς Sept. 534 (517) et in cant. Choeph. 24. vide *παεία* infra.

μούνωψ Prom. 804 (802).

τηλουρός Prom. 1, 807 (805).

ξύνουρος Ag. 495 (473).

ζόη frg. 206. 2, cf. Hoffmann, Gr. Dial. III, p. 524. o metro confirmatur, nam fragmentum apud Galenum non accurate traditum restituendum est:

πικρά γάρ - υ - κοῦ διὰ ζόης | ἄτμοι . . .

fo. suppl. ἔσσι, quia verisimile est primam vocis ἀτμός syllabam produci, cf. de Mess, Mus. Rhen. 58, p. 290 not. 2.

Reliquae incertiores sunt, conguessimus autem has fere, quarum plurimas Laurentianus codex praebet: τοί Pers. 424 (422)¹⁾. νησί Pers. 448 (446). ἰρόν Pers. 745 (736). ἰθύνω: Pers. 773 (764) ἦθυνε, mut. in ἰθυνε Laur., frg. 200 apud Plut. Mor. p. 757 E; simil. in cant. Pers. 860 (851) Laur. exhibet ἐπέ.θνονον eraso v ante θ. πάτρη Pers. 774 (765) suprascripto α in Laur. βύβλον Suppl. 761 (727), cf. Hoffmann, gr. Dial. III, p. 290. ἔδρησ Prom. 201 (204). αἰτήν Prom. 226 (229). ἑκατογάρανος Prom. 353 (357) in Laur. scribitur ἑκατοντοκάργηρος, cf. de Mess, Mus. Rhen. 56, p. 171. πωλεύμεναι Prom. 645 (644) sscr. πο in Laur. διηνεκῆς Ag. 319 (306). κατεφέκαζον Ag. 561 (539), sed πακάς 1390 (1344), in cant. πεκάς 1534 (1496). cf. Hoffmann, gr. Dial. III, p. 238. Τρόλην Ag. 577 (555). δῆριος Ag. 942 (906), metrum δήρεως non refutat.

Etiam has formas Ionicas habendas²⁾ esse verisimile est: ἔθρησα aor. sync. verbi θερρίζω Ag. 536 (514), cf. de Mess, Mus.

¹⁾ Hanc dativi formam priscam Atticam fuisse censuit W. Schulze, Gō. gel. Anz. 1896, p. 25.

²⁾ Siquidem recte alterum αἰανῆς a Wackernagelio, verm. Beiträge p. 7, ex *σαιφανῆς, alterum ἀτμός a Solmsenio, griech. Laut- und Verslehre p. 271 ex *ἀσφειμός deductum est, utraque vox propter psilosin huc referenda est:

αἰᾶνῆς Pers. 281 (279) chor. 635 (634) chor. 940 (919) chor. Eum. 416 (412) trim. 479 (475) trim. 943 (923) chor. Vox nota est ex Archilocho frg. 38, extat apud Sophoclem Ai. 672 trim. El. 506 chor. Pindarum Pyth. I. 83, IV. 236, Isth. I. 49, III. 2, Lycophronem Al. 928, ubique eodem sensu „horridi, timendi“; αἰᾶνῆς „aeternus“ Eum. 572 (562), 672 (662) trim. ad stirpem vocis αἰών referendum est.

ἀτμός Ag. 1311 (1265). Eum. 138. frg. 206. 2, Soph. frg. 341. 1 (ἀτμίζω), Eurip. frg. 781. 2 et 53 in diverbiis. Significat autem „Dunst“. Apud Iones Homerus dixit ἀντιμή I 609, Σ 471 etc. Hesiodus Th. 862 ἀντιμή (aut ἀτμή, cf. ed. Rzach.), Herodotus IV. 75 ἀτμίς; Hippocrates ἀτμός et derivata persaepe exhibet; apud Atticos scriptores ubique ex Ionica dialecto vel ex poetico sermone recepta videtur, Plat. Tim. p. 87 A (ex sermone Hippocrateo), Xen. Anab. 4. 5. 15, [Pherecr.] Metall. frg. 108. 15 (K. I. 175, Mei. II. 300), Nicostr. frg. 15. 5 (K. II. 223, Mei. III. 284), Alexid. frg. 124. 16 (K. II. 341, Mei. III. 440). Denique vox frequens est apud Aristotelem et recentiores.

Etiam formatio vocum in -ἀρχης pro Attico -αρχος Ionibus propria fuisse videtur, cf. Meisterhans, Gramm. der att. Inschr.³ p. 124. 1; tales apud Aeschylum formae traduntur in frg. 182 metr. inc. καὶ ταξιάρχας καὶ στρατάρχας καὶ ἑκατοντάρχας.

Rhen. 58 p. 285 sq. Mensura - υ = apud Aeschylum Ionica est eademque forma et mensura extat apud Eurip. Hel. 1188 trim. Or. 128 trim. et apud Archilochum frg. 138. Herodotus, si quidem codicibus fides habenda est, IV. 42 *θερσισαντες* scripsit. *χειρῶναξ*, *χειροφάναξ Ionico more contractum videtur; testimonia vide infra p. 50 sq. *ἀεικής* Prom. 525 (527) legitur, item in anapaestis Prom. 97, 1042 (1041), contra in diverbio *αϊκής* (M *ἀεικής* contra metrum) Prom. 472 (474). Voces a stirpe *ἀεικ-* formatae Atheniensibus plane ignotae, Ionibus usitatae sunt, cf. Hoffmann, gr. Dial. III, p. 325. Athenienses stirpem deminutam *αϊκ-* adhibere solent. *ξυνός* Suppl. 367 (352), Sept. 76 *ξυνάων* (?) frg. 99. 6 potius in quaestione de copia verborum instituenda tractandum erit. Cotidiano Atticorum sermoni non ignota sunt verba, quae propter sonorum rationem Ionica videntur esse, *ἀντήλιος* et *παρειά* *παρηιά (vide supra *παρηϊς*). *δίψη* autem Choeph. 766 (757) Attice potuit formari.

Restant exempla apocopae, quam aliquando Athenis non ignotam fuisse comprobatur nomine vere Attico *Ἀνδοκίδης*, etsi in pedestri Atticorum sermone paulatim plane evanuit. Praeter Homerum praecipue in lyrica poesi in usu mansit. Herodotus quoque eam non raro exhibet. In Aeschyli diverbiis reperiuntur: *ἀν(a)-* Pers. 163, 807 (798), Sept. 466 (449), 535 (518), Prom. 375 (379), 456 (459), 707 (705), 791 (789), Ag. 7, 27, 305 (292), 340 (327), 1180 (1134), 1599 (1570), Choeph. 280 (272), 282 (274), frg. 300. 7; mire *ἀνα-* in arsi servatur Pers. 621 (619), Eum. 243 (241). *κατθανεῖν* Ag. 873 (837), 1303 (1257), Choeph. 144 (138), *πὰρ Διός* Eum. 229 (227), *παρβαλω* ibid. 768 (758).

Exemplis igitur satis multis demonstratur sermonem ut anticorum, ita diverbiorum tragoediae Atticae commixtum esse ex variis elementis, quorum haud exigua pars Ionicae genti attribuenda est. Accedunt Ionismi exempla duo gravissima in fragmento Phrynichi a Dielsio nuper in mus. Rhen. 56, p. 29 admirabili cum acumine restituto:

*ἔς δὲ πρ[ω]τὴν δεείλην πλειο[νες] δισυμ[ρ]ῶν
ἄνδρες ἐπέεινοντο [καὶ τοῖς ὀψί]ην ἔς δεείλην.*

Ex quo efficitur Ionica elementa in antiquissimis tragoediis etiam maioris momenti fuisse quam apud Aeschylum.

Verum tamen non satis est sonorum rationem habuisse. Neque enim sonis solis inter se differunt dialecti, sed verba quoque verborumque significationes aliis alia dialectis propria sunt. Itaque quaeritur, num in verborum quoque copia, qua poetae tragici utuntur, aliarum vestigia dialectorum indagare liceat. Quam quaestionem illa quidem multo intricatiorem nec tamen minus necessariam primus movit Rutherfordius, *the new Phrynichus*, London 1881, p. 1—31 et 32—52¹⁾.

Vidit vir ille doctissimus in Atticae tragoediae sermone multas voces usitatas esse, quibus Herodotus uti soleat neque eas scriptores praebeant, qui purae Atthidis testes habendi sunt. Quarum vocum cum duas, *ἀκτῆ* et *ζωστήρ* aliquando Atticas fuisse eo comprobasset, quod Attica loca his nominibus appellarentur, idem de ceteris valere statuit. Ex hoc igitur consensu Herodoti et tragicorum quasi elucere copiam verborum priscae Atthidis eorum temporum, quibus tragoedia primum in scaenam prodiisset, i. e. VI. fere saeculi exeuntis; huius enim aetatis sermonem Atheniensium familiarem fundamentum esse dictionis tragicæ. Primum et alterum rectissime statuit vir ille doctissimus. Tamen praepropere pedem protulit. Licet enim iure verba aliquot apud tragicos solum Ionesque obvia priscae Atthidi tribuantur, statimne sequitur, ut idem de omnibus huius generis vocabulis iudicandum sit? Quod ne affirmemus vel id obstat, quod, ut antea vidimus, mixtam ex diversarum dialectorum elementis revera esse tragicorum sermonem sonorum observatione evincitur.

Quaerendi viam, quam munierat Rutherford, summa cum industria persecutus in sententiam plane contrariam abiit Wittekind, qui in dissertatione supra commemorata uberrimam congegit molem verborum, quae communia sunt scriptoribus Ionicis tragicisque poetis nec tamen apud scriptores vere Atticos leguntur. Qua in re Atticis quasi normam esse voluit Platonem et Isocratem, Ionicae dialecti testes potissimum adhibuit Herodotum et Hippocratem, e tragicorum autem numero — id quod sane mirere — non Aeschylum, sed Sophoclem quasi exemplar elegit. Hanc autem vocabulorum congeriem totam Ionicae originis esse sibi persuasit. Etsi

---

¹⁾ vertit Germanice Funck, *Fleckeis. Jahrb. f. Philol. Suppl. XIII, 1884, p. 358—399.*

vero propter eam, de qua supra dictum est, causam vel per se verisimillimum est inesse in illo numero revera sive aliquot sive multas voces Ionicas, comprobavit tamen Wittekind ne unam quidem necessario ad Ionum dialectum esse revocandam. Quamvis igitur vehementer initio dissertationis Rutherfordii sententiam oppugnaverit, quo errore is laboraret, non perspexit. Fortasse uterque partem veri vidit, certi adhuc nihil de tragicorum copia verborum cognitum est.

Neque enim Verrallii disputatio de vocibus *-οουνο-* suffixi ope formatis, *Journal of hellenic studies* I (1880) p. 260—292, II (1881) p. 179—216 magnopere nos adjuvat, quia illis verbis propter mensuram in diverbiis locus non est. Praeterea Verrall epica elementa non secrevit ab iis Ionicis, quae alia via in tragoediam invaserunt, id quod minime neglegendum est.

Omnia epicae dictionis vestigia apud Aeschylum indagare studuit Franklin in dissertatione supra commemorata, indice vocum epicarum satis accurate et caute confecto. Qua in re non tamen obliviscendum est haud pauca vocabula epica Aeschylum potius ex lyrica poesi recepisse, id quod cum aliis rebus tum a Dorico in epicas voces inducto comprobatur, velut *δαρός* Hom. *δηρός*, *ἐκατι* Hom. *ἐκητι*.

Postremus nobis nominandus est de Wilamowitz, qui in commentariis ad Choephoros, Herculem, Hippolytum conscriptis tragicorum aliquot verba Ionicae dialecto acutissime vindicavit.

Atque haec quidem adhuc de tragicorum Graecorum copia verborum potissimum disputata sunt. In quibus quid desideretur, maximam partem iam vidimus. Imprimis autem deest certius et latius totius quaestionis fundamentum, in quo pedem figere liceat. Itaque conati sumus rem satis lubricam et coniecturis audacioribus vel magis perturbatam ita retractare, ut tale non iam desit fundamentum. Quod ut assequeremur, non solum singularum vocum quam plurima testimonia ab antiquissimis temporibus usque ad recentissima ne derivatis quidem neglectis collegimus, sed etiam cum veriloquium, tum vim et significationem significationumque vicissitudines accuratius, quam adhuc fieri solebat, perscrutati sumus, ut omnis vocis memoria¹⁾ ex ordine di-

---

¹⁾ cf. de hac quaestionis ratione de Wilamowitz, *Isyllos v. Epidauros*, p. 107 (de voce *ζάθεος*).

gesta sub uno conspectu collocaretur. Atque nisi hoc modo de origine et patria vocabulorum certi quicquam statui non posse nobis persuasum est. Profecti autem a colligendis iis verbis, quae communia tragicis poetis cum Archilocho, Herodoto, Hippocrate, ceteris Ionicae dialecti auctoribus neque alibi usitata sunt, primum quidem ex hac collectione ea exemimus, quibus certa Ionicae originis signa impressa esse videbantur. Tum ab his ea illius congeriei verba secernere conati sumus, quae cum veri quadam specie priscae Atthidi vindicantur. Neque tamen id egimus, ut quam plurimorum verborum de origine tractaremus, sed ut quam certissima originis vestigia enuclearemus.

Quae quaestionis ratio, ne intricatior fiat, procul habuimus vocabula epica.

Postremo appendicis loco quaesivimus, quae verba Aeschylus ex Siciliensium sermone recepisse videatur.

Caput I.

DE VOCIBUS AESCHYLI IONICIS.

Aliquando Atticam et Ionicam dialectum multo minus diversas fuisse quam VI. et V. saeculis, priusquam Iones in Asiam transiissent, inter omnes constat. Tum tempore procedente magis magisque altera ab altera abalienata suas utraque vias persecuta est, cum vario modo aut prisca retinerent aut nova fingerent. In omnibus autem verbis, quae priscae linguae attribuenda sunt, res incerta manet, utrum, si in tragoedia occurrunt, Attica an Ionica habenda sint. Fontibus enim aequalibus tragoediae deficientibus eruere non possumus, quae quaeque vox aetate in Attica obsoleverit aut evanuerit. Fieri potuit, ut vox apud Iones semper usitata Athenis anno 500 etiamtum in usu esset, quam brevi evanidam apud Atticos scriptores V. et IV. saec. frustra quaeras. Aliter res se habet de iis, quae in utraque dialecto novata sunt. Quorum pars ita conformata est, ut utri dialecto originitus tribuenda sint certo argumento decerni nequeat. Sunt vero etiam, quae aperta originis signa prae se ferant, sive forma habituque exteriori, de quibus supra iam satis actum est, sive vi ac significatione; tertium quoddam genus est eorum vocabulorum, quae ex peregrinis linguis recepta sunt. Talia ubi in tragoedia occurrunt, per Iones tradita esse putanda sunt, siquidem ex orientis linguis oriunda et apud Iones usitata Atticae consuetudini desunt. Restant eae voces, quibus usu frequenti plane nova et singularis significatio data est, quam eidem voci plane eadem ratione bis secretis locis tributam esse credibile non est. Velut *προῖξ* Graecis omne donum est, solis Atheniensibus (cf. p. 37) certum quoddam doni genus, quod Latine *dos* vocatur. *εὐφρόνη* Graecis, si voce omnino utuntur, „mulier benevolens“ est, ipsa vox solis Ionibus. *ἀμφιλαφής* vocem Ionicam esse non tam eo comprobatur, quod apud scriptores Ionicos potissi-

mum legitur, sed quod et in tragoedia et apud Iones sensu detricto pro eo, quod est „amplus“, usurpatur. Certe saepe numero haec ratio, etsi fallax esse potest, unica via est, qua quaestionem de singularum vocum origine diiudicare liceat.

Iam vero quaeritur, unde haec tragici poetae verba tali via ac ratione Ionicae dialecto vindicata acceperint. Plurima ex iambicae poesis sermone, quae quasi parentes diverbii tragici habentur, recepta esse constat, cf. de Wilamowitz, philol. Unters. III, p. 310 sq. Neque vero lyrica poesis praeter ea, quae ex epico sermone illata sunt elementa, vocum Ionicarum expers est, quae maxime apud poetas Iones natos in usum venerunt, cf. R. Holsten, de Stesichori et Ibyci dial. et copia verb., Gryph. 1884. Uter autem fons gravioris momenti ad conformandum tragicum et diverbiorum et canticorum sermonem fuerit, etiamsi difficile est diiudicare, tamen ne haec quaestio plane neglegatur, re peracta tractabitur. Etiam familiaris Atheniensium sermo tempore procedente multa et alia et Ionica elementa recepit, cf. [Xen.] rep. Ath. 2.8, quod inde a VI. saeculo factum esse veri quandam speciem prae se fert propter commercii vicissitudines. Unde ne radicem Ionismorum tragoediae petamus, obstat, quod haec paulatim magis magisque Attica fit, illa autem Atticae consuetudinis elementa tempore procedente valde augentur.

1. Voces peregrinae.

ΔΕΛΤΟΣ, ΔΕΛΤΟΓΡΑΦΟΣ, ΔΕΛΤΟΥΜΑΙ.

Suppl. 179 (169) trim. *αὐτῶ φυλάξαι τὰμ' ἔπη δελτομένηας*. Prom. 789 (787) trim. *μνήμοσιν δέλτοις φρενῶν*. Eum. 275 (271) chor. *δελτογράφῳ δὲ πάντ' ἐπωπῆ φρενί*. Est igitur ἡ δέλτος „tabula scriptoria“, unde formatum est *δελτογράφος* „qui in tabulas refert“ et *δελτοῦμαι* „in tabulas refero“, cf. schol. ad Suppl. et Eum. l. c. Eodem sensu δέλτος legitur apud Sophoclem Trach. 47, 157, 683, frg. 540 in diverbiis et apud Euripidem haud raro. Lycophron Al. 1382 tragicorum usum sequitur, aequae atque Aristophanes Thesm. 778 anap. *ἄγε δὴ πινάκων ξεστῶν δέλτοι*. Mnesilochus enim Euripidis Palamedam imitatur, cf. Nauck, trag. Graec. fragm.² p. 542. Color certe dictionis tragicus est. Etiam in Platonis epistula altera p. 312 D: *φραστέον δέ σοι δι' αἰνιγμῶν, ἴν' ἂν τι ἡ δέλτος ἢ πόντου ἢ γῆς ἐν πτυχαῖς πάθη, ὃ ἀναγνοῦς μὴ γνῶ* sermo poeticus est, quare Cobet, λογ. ἐρμ. 1, p. 456 sq. coniecit senarium tragi-

cum his verbis inesse, cf. Nauck, trag. Graec. frg.³ adesp. 348. δέλτος etiam in recentioribus epigrammatis haud raro legitur, cf. Kaibelii epigr. Graec. index p. 614.

Apud scriptores vere Atticos quinti et quarti saeculi vox non reperitur; Axiochus enim (vide infra) iure recentiori aetati attribuitur, Attici dicebant γραμματεῖον, cf. Poll. IV. 18 apud Piers. Moer. app. p. 448.

Apud Iones haec vocis exempla extant: Herod. VII. 289 δελτίον διπτύχον, VIII. 135 τὴν ἐφέροντο δέλτον, Herond. III. 14 κῆ μὲν τάλαυα δέλτος, ἦν ἐγὼ κάμνω | κηροῦσ' ἐκάστου μηνός, ὄρφανὴ κεῖται. In epicis carminibus vox non obvia praeter Batrachomyom. v. 3 ἀοιδῆς, ἦν νέον ἐν δέλτοισιν . . . ἔθηκα.

Tum frequens est in lingua communi¹⁾, quam κοινήν solent dicere. Cuius exempla minime praetermittenda nobis sunt, permultas voces Ionicas recepisse constat. Axioch. p. 371 A ἐκ τινῶν χαλκίων δέλτων, ἄς ἐξ Ὑπερβορέων ἐκόμισαν Ὠπίς τε καὶ Ἐκαέργη. Polyb. 29. 11. 2, LXX. Macc. I. 8. 22, 14. 18, 27. 48, pap. Berol. I. 113. 13 (vide add.), 265. 21, III. 780. 15, accedunt loci Plutarchi, Luciani, al. permulti. Usui communis linguae etiam loci in testamento Epictetae, I. G. ins. mar. Aeg. III. 330 l. 276 et 281 adscribendi sunt, cuius tituli anno fere 200 incisi dialectus non mera Doris est, sed lingua communis δωριάζουσα. Omnibus his, quos attulimus, locis δέλτος tabula scriptoria, nusquam vero simplex tabula est.

Ex reliquis dialectis Cypria praebet vocem δάλτος eodem sensu in tabula Edaliensi C-B. I. 60. 26 ἰδὲ τὰ(ν) δάλτον τὰ(ν)δε, τὰ φέπιγα τάδε ἰναλαλισμένα, βασιλεὺς κὰς ἃ πτόλις κατέθιγαν. Denique dialecti Eleae restant duo testimonia nimis incerta, primum quidem in fragmento tabulae aeneae, inscr. Olymp. 20 (C-B. I. 1163. 4) . . . ΙΔΕΙΤ. . . quod a Roehlio τα/ι δέλτ/οι explicatur, sed eodem iure aliter quoque explicare licet. Alterum legitur sub fine tituli medii saeculi quarti, quem Szanto, Jahreshefte des Oesterreich. arch. Inst. I p. 197 sqq. publici iuris fecit: αὶ δὲ τις ἀδεαλτώηαι (Szanto -ἡαί(ν)) ταστάλαν, ὦρ ἀγαματοφώραν ἐόντα πάσχην. Verbum ἀδεαλτώ variis modis a viris doctis explicatum est, cf. maxime Danielsson in Erani vol. III p. 146 sq. et Solmsen Mus. Rhen. 59 p. 169 not. Ex iis, quae ab his viris doctis disputata sunt, efficitur,

¹⁾ cf. Thumb, die griech. Sprache, p. 111.

ut, si quidem vocis *δέλτος* stirps in verbo *ἀδεαλτόω* omnino inest, illud inter vestigia nascentis linguae communis ponendum sit, quoniam in vetustiore quodam titulo Eleo C-B. 1152 tabula *πίναξ* vocatur. Titulum enim a Szantone editum etiam alia recentiora praebere monuit Danielsson l. c. p. 145, velut l. 10 *γράφμα* pro *γράφος* C-B. 1149, 1151, 1156, 1157, l. 11 *διπλάσιος* pro *διφύσιος* (*ζίφυσιος*) C-B. 1152. 6, 1154. 5, 1157. 1, 1168. 8.

His testimoniis satis demonstratur vocem *δέλτος* in usu fuisse apud Iones et Cyprios (*δάλλτος*), praeterea in tragoedia et in lingua communi; ab Elea autem dialecto eam rectius abiudicabimus. Iam de eius origine quaestio instituenda est, quae veriloquii auxilio fortasse ad finem perducetur. Et alterum quidem veriloquium ex comparatione linguarum indogermanicarum ductum praebet Prellwitz in lexico etymologico s. v. *δέλτος*: *dl̥tós* eigl. Platte, Spaltfläche, ai. *dalita-s* gespalten etc.“ Quo etsi sonorum rationi satisfacit, tamen explicari vix potest, quomodo „res fissa“ ad significationem „tabulae scriptoriae“ pervenerit. Quare praefendum est alterum, quod non solum sonorum rationi, verum etiam sensui satisfacit. Id post Schraderum, *Forschungen der Handelsgesch.*, Jena 1886, p. 78 al. protulit Lewy, *semitische Fremdwörter im Griech.*, Berl. 1895, p. 171. Hi vocis *δέλτος* originem repetivere ex Semitico *dalet* (dalet), quod valet „foris“, unde etiam littera Δ nominata est. Numero plurali significat columnas voluminis sive libri apud Jeremiam 43. 23 [36. 13], ubi Graece vertitur *σελλίδες*, cf. Gesenii thes. ling. Hebr. s. v. *dalet*. Unde significatio tabulae scriptoriae non multum abest. Sicut autem nomen litterae Δ Graece factum est *δέλτα*, ita non mirum est *dalet* („columna“ factum esse *δέλτος*. Prior vocalis apud Cyprios α (fortasse apud Eleos εα) scribitur ad indicandum sonum illum inter s et α dubium, ut in vocibus peregrinis soni persaepe dubii esse solent, vide infra in voce *ἀρβύλη*. Atque tabulam scriptoriam apud Graecos nomen Semiticum retinuisse nemo mirabitur, cum illi etiam scripturam a Phoenicibus acceperint, quod cum formae et nomina litterarum comprobant, tum appellatio *Φοινικηίων γραμμάτων* IGA. 497 (dirae Teiae) *δς ἄν τὰς) στήλας . . . ἢ κατάξει ἢ Φοινικῆια ἐκκόψει κτλ.* Soph. frg. 471 (apud Hes. s. v.) *Φοινικεα γράμματα*, cf. Herod. V. 58 al. Nec minus usus vocis demonstrat eam ex oriente ad Graecos migrasse, quia vetustiore aetate apud solos Cyprios et Iones in usu fuit. Itaque dubium esse non potest,

quin vocabulum ab Attico sermone alienum in tragoediam pervenerit ex Ionico.

ΑΡΒΥΛΗ.

Ag. 944 (908) trim. ὅσαι τις ἀρβύλας λύοι τάχος. frg. 259 trim. εὐθέτοις ἐν ἀρβύλαις.

Soph. frg. 565 metr. inc. καταρβύλοις χλαίναις, cf. Hesych. s. v. καταρβ. et καθαρβ.

Eurip. saepe eodem modo de calciamenti genere, cf. Poll. VII. 86 ἦν δέ τι ὑπόδημα καὶ ἀρβύλη εὐτελὲς τὴν ἐργασίαν. Hippol. 1189 trim: αὐταῖσι ἀρβύλαισι ἀρμόσας πόδας a scholiasta explicatur ταῖς τοῦ ἄρματος περὶ τὴν ἀντηγα, ἔνθα τὴν στάσιον ἔχει ὁ ἠνίοχος. cf. Eust. p. 599. 22, nisi forte interpretaris „cum ipsis caligis“. Lycophr. Al. 839 Perseum vocat ἀρβυλόπτερον.

In pedestri oratione vox extat apud Hippocratem, π. ἀρθρ. ἐμβ. 62, II. 214. 10 Klw. ὅταν δὲ ἐς ὑποδήματος λόγον ἴη, ἀρβύλαι ἐπιτηδεύονται αἱ πηλοπάτιδες καλεόμεναι. cf. Erot. 10. 23 = 55. 4 (Klein) ἀρβύλη· εἶδος ὑποδήματος et Gal. lex. Hipp.¹⁾.

Poetae Alexandrini vocem propter raritatem receperunt, ut Theocrit. 7. 26, Leonid. Tar. ep. 37, qui scribunt ἀρβυλλίς.

In lingua communi non invenitur vox neque in usu fuisse forte licet cognoscere ex Nonnoso in Phot. bibl. 3, p. 2 b 18: ὅτι τὰ σανδάλια νυνὶ λεγόμενα ἀρβύλας ἔλεγον οἱ παλαιοί.

Apud Cyprios vox formam habuit ἄρμυλα, cf. Hes. ἄρμυλα· ὑποδήματα Κύπριοι. ἀρμύλη etiam Et. Magn. 135. 12 origine vocis non indicata.

Propter sensum discernere non licet ἀρβηλον· σμύλιον σκύτινον περιφερές· ἔστι δὲ καὶ ὄπλον ex Et. Magn. 135. 10, cf. Goetz, thes. gloss. emend. (C. Gl. L. VII) s. v. sicilis; illam vocem Nicander ther. 423 posuit, cuius scholiasta, quod ἡ δὲ ἀρβήλη ait ἔστι εἶδος ὑποδήματος παρ' Εὐριπίδῃ ἐν Ὀρέστη (seq. v. 140), pronuntiatione videtur deceptus esse.

Aliae formae vocis apud grammaticos traduntur: Hes. ἀραβύλας· ὑποδήματα διάφορα καὶ βαρβαρικά (cod. ὑποδήματος διαφορά), καθάρβυλος χλαίνας· ποδήρης ἕως τῶν ἀρβυλῶν (vide Soph. frg. 565).

Non eiusdem stirpis est propter sensum plane diversum

¹⁾ Plane obscurum est, quod Homolle, Bull. de corr. hell. VI (1882) p. 133 ex Deliacae inscriptione nondum edita protulit:

ἀρβυλικοὶ ὀβολοὶ „ces dernières seules étaient certainement d'argent“.

ἀρβάλῃ· τήγανον ὀστράκων Ταραντῖνοι Hes. in Kaibellii fragm. com. Graec. gl. 76 neque ἀρωλα· ἀρτύματα Ἀρκάδες, καὶ ἀρωμά-
μαλα Hes. in Hoffmanni Gr. dial. I p. 101 neque ἀρὸβαλλος, cf. Prellwitz, Et. Wörtl.

Testimoniis supra allatis demonstratur vocem ἀρβύλη in usu fuisse apud Cyprios et Iones, in tragica dictione et apud poetas Alexandrinos. Fere isdem igitur finibus eius atque vocis δέλτος usus circumscriptus est; nec magis eius veriloquium a Graeca stirpe ductum inventum est, nam quae a viris doctis proponuntur, formationis rationem parum explicant. Prellwitz, lex. etym. dubitans ἀραρίσκω comparavit, Meister, dial. II p. 255 veterum grammaticorum (cf. schol. Theocr. 7. 26) veriloquium secutus ἀρωύλη (ἀρβύλη) ad ἀρωδίζω reducit. Sed hoc ipsum, quomodo illud β, quod Cyprii μ¹) pronuntiabant, ortum sit, explicatione eget. Facillime autem explicatur haec mutatio in voce peregrina; nam in eiusmodi vocibus soni dubii esse solent. Accedit etiam magna formationum varietas; atque revera Hesychius s. v. ἀραβύλας expressis verbis testatur ἀρβύλας fuisse ὑποδήματα βαρβαρικά. Graeci igitur cum re etiam vocabulum a peregrinis accepisse putandi sunt. Quod si ita est, testimoniis supra commemoratis efficitur Asiaticum fuisse verbum idque ab Ionibus tragicis poetis traditum.

ΠΑΛΜΥΣ.

Aesch. frg. 437 metr. inc. πάλμυδος, Lycophr. Al. 691 πάλμυς, schol. πατήρ ἢ βασιλεύς.

Frequens est apud Hipponactem: frg. 1. 1 Κυλλήνης πάλμυν Ἐρμῆ, frg. 15. 4 καὶ μνήματ' ὄτος μυτάλιδι πάλμυδος, frg. 30 A θεῶν Ὀλυμπίων πάλμυ, frg. 30 B ἀργύρον πάλμυ, frg. 42. 3 Πῆσος Αἰνειῶν πάλμυς. Ut glossam usurpat vocem Dosiades arae I. 17 (AP. XV 25). Significat autem ubique dominum, regem. Nomen Troiani est apud Homerum N 792.

Veriloquium ex Graeca stirpe ductum non repertum est. Quod autem Hipponax voce tam frequenter utitur, cuius sermo vocibus peregrinis plerumque Lydiis abundat, et quod homo quidam Troianus illo nomine vocatur, cum Troiani haud semel nomina non Graeca

1) De mutatione β > μ in vocibus Graecis et peregrinis cf. Kretschmer, Kuhns Zeitschr. XXXV p. 603, Einl. in die Gesch. d. griech. Sprache, p. 236.

Δ1γ, De Aeschylī copia verborum.

habeant, cf. Πάρις, Σκαμάνδριος, argumenta sunt gravissima vocem *πάλμυς* receptam esse ex aliqua dialecto Asiae. Tum per iambographos in tragoediam venit.

ΒΑΛΗΝ.

Pers. 658 (655) chor. *βαλήν ἀρχαῖος, βαλήν ἴδι, ἰκοῦ.* schol. *βαλήνα τὸν βασιλέα. Εὐφοριῶν δὲ Θουρῶν*¹⁾ *φησι τὴν διάλεκτον. βασιλεὺς κατὰ Θουρῶν.* Soph. frg. 472 metr. inc. *ἰὼ βαλήν* apud Sext. Emp. p. 672, 26: *οἱ παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ ποιμένες „ἰὼ βαλήν“ λέγοντες ἰὼ βασιλεῦ λέγουσι Φρυγιστί.* Item Hes. s. v. *βαλήν· βασιλεὺς Φρυγιστί*²⁾.

Eadem vox *παλήν* scripta extat in titulo medio fere saeculo IV. a. Chr. n. inciso apud Xanthum Lyciae urbem invento, Kaibel, epigr. Gr. 768. 6 *παλήν Λυκίων, τῶν τότ' ἐν ἡλικίᾳ.* Etiam in Cypria inscriptione *βαλήν* legit Six in Saycii novis Cyprii inscriptionibus Abydi Thebisque inventis nr. 27, Proceedings of the Soc. of Bibl. Arch. vol. VI p. 209—222, cf. Deecke apud Bursianum vol. 44 (1883) p. 271. Denique satis probabiliter *παλήν* pro *πάλιω* in epigrammate Byzantino ad Aeschyli Persas adscripto (Anth. Pal. vol. III ed. Didot. IV 848) restitutum est: *Ξέρξης δὲ παλήν δυοῖν ἡττηθεὶς μάχαις* cf. v. Herwerden, stud. in epigr. Gr. p. 80.

Vel scripturae varietate demonstratur vocem *βαλήν* sive *παλήν* non esse Graecam. Phrygiam dicit Sext. Emp. fortasse recte, certe Asiatica³⁾ fuit, id quod titulus quoque Xanthius probat nec minus Cyprius, si quidem recte interpretamur litteras. Quodsi schol. Aeschyli de Thuriis verba facit, sive error est sive menda scripturae, sane *ΦΡΥΓΩΝ* in *ΘΟΥΡΩΝ* haud difficile potuit corrumpi. Quamquam autem hodie vox *βαλήν* in litterarum Ionicarum reliquiis non occurrit, vix tamen aliter in tragoediam venire potuit nisi per Iones.

¹⁾ Kaibel, frg. com. Graec. I glossam inter Italiotas non recepit.

²⁾ Eadem doctrina abutitur [Plut.] de fluviis 12.

³⁾ de origine vocum *πάλμυς* et *βαλήν* cf. Sayce, Transactions of the R. Soc. of Bibl. Arch. IX p. 117.

2. Voces Graecae.

ΑΙΣΤΟΣ¹⁾, ΑΙΣΤΩ.

Prom. 151 (152) chor. τὰ πρὶν δὲ πελώρια νῦν αἴστοι.
Prom. 910 (909) trim. ἐκ τυραννίδος | θρόνων <τ'> αἴστον ἐκ-
βαλεῖ. Ag. 465 (445) chor. (Ἐρωτές) τυχηρὸν ὄντ' ἄνευ δικας
παλιτυχεῖ | τριβᾶ βίου τιθεῖσ' ἀμαυρὸν, ἐν δ' αἴστοις τελέ-
θοντος οὔτις ἀλλά. Eum. 565 (555) chor. ὄλετ' ἀκλαντος, αἴ-
στος. M αἴστος.

αἴστος in exemplis adhuc prolatis²⁾ significat „invisibilis“, Ag.
465 synonymum est vocis ἀμαυρός „quod vix aegreque perspicere
(aut perspicere) potest“. Unde ductum est αἰστώ „invisibilem
aliquem reddo“.

Pers. 811 (802) trim. βωμοὶ δ' αἴστοι. Suppl. 881 (848)
chor. Νεῖλος ὑβρίζοντά σ' ἀποτρέψειεν αἴστον ὕβριν. Prom. 232
(235) trim. ἀλλ' αἰστώσας γένος | τὸ πᾶν ἐχρηξεν ἄλλο φιλῦσαι
νέον. Prom. 668 (667) trim. κεραννόν, ὃς πᾶν ἐξαἰστώσει
γένος. Ag. 527 (505) trim. βωμοὶ δ' αἴστοι.

His locis αἴστος aut „delens“ aut „deletus“, αἰστώ „delere“
significat, ut e verborum contextu elucet, quod quomodo fieri
possit, infra demonstrabitur. Eodem sensu vocem αἰστώ usurpat
Sophocles (cf. Wittekind, p. 43) Ai. 515 trim. σὺ γὰρ μοι πατρὶδ'
ἦστωσας δόρει. Trach. 878 mel. αὐτὴν διηστώσε. frg. 493
trim.(?) apud Hesych. s. v. αἰστώσας· διαχέας καὶ τήξας· Σοφοκλῆς
ἐν Ριζοτόμοις· κόρον <ἀ>ἰστώσας πυρ<ι>. Kuster. conii. κηρὸν
αἰστώσας πυρ. Iterum αἰστώ est „deleo, vasto, interficio“.
Fragmenti sensus dubius est. Euripides autem voci αἴστος pecu-
liarem significationem a stirpe μηδ- „scio“ ductam dedit „inscius“.
Tro. 1314 mel. σὺ μὲν ὀλόμενος | ἄταφος ἀφίλος | ἄτας τᾶς ἐμᾶς
αἴστος εἰ. Tro. 1321 mel. κόνης δ' ἴσα καπνῶ πτέρυγι πρὸς αἰθέρ' |
αἴστον οἴκων ἐμῶν με θήσει. Contra apud Lycophr. Al. 214, 281,
1282, 1341 αἰστώ est „deleo“, 71 πῦρ αἰστωτήριον; semel 339
αἰστώ est „occulo“.

¹⁾ αἴστος et αἰστος, non ἕστος, sicut Prom. 232 αἰκῆς = αἰκίης, quia α
breve est, cf. Prom. 811 etc.

²⁾ Ag. 413 (397) chor. pro ἀδίστος Dindorf vix recte scripsit αἴστος.

ἄϊστος, *ἄϊστώ* iam apud Homerum leguntur sensu genuino de eo, qui conspici non potest. Ξ 258 *καὶ κέ μ' ἄϊστον ἄπ' αἰθέρος ἔμβαλε πόντω*. α 235 *κεῖνον μὲν ἄϊστον ἐποίησαν*. α 242 *οἶχετ' ἄϊστος, ἄπυστος*. κ 259 *οἱ δ' ἄμ' ἄϊστώθησαν ἀόλλεες*. υ 79 *ὧς ἔμ' ἄϊστώσειαν* (sicuti Pandari filias). Ubi sensus prope accedit ad notionem delendi (Ξ 258), tamen subauditur deletionem fieri occultendo.

Praeter Homerum vox legitur apud Pindarum, Herodotum, Platonem, qui ei omnes sensum delendi tribuunt.

Pind. Pyth. III 37: *πολλὰν ὄρει πῦρ ἐξ ἐνὸς σπέρματος | ἐνθορόν ἀλίστωσεν ἕλαν*. Isth. VII (VI) 43 in libb. et altero schol. *θνάσκομεν γὰρ ὁμῶς ἅπαντες · | δαίμων δ' ἄϊστος* id est „Fortuna interficiens“. Alterum scholium legit *ἄϊστος* „non aequa“. Herod. III. 69: *ἐπιλαμπτος δὲ ἀφάσσουσα ἔσται εὐ εἰδέναί, ὧς ἄϊστώσει μιν* (sc. Phaedyme Smerdin.), III. 127: *Ἵρολιτης . . . τοῦτο μὲν δύο ἡμέων ἤλίστωσε* „necavit“. Plat. Prot. 321 A: *ταῦτα δὲ ἐμηχανᾶτο εὐλάβειαν ἔχων μὴ τι γένος ἀίστωθεῖν* (sc. Ἐπιμηθεύς). Plato illo loco Protagoram sophistam dicentem inducit. Praeterea fabulam de Epimetheo et Prometheo narrat, in qua *γένος ἄϊστοῦν* quasi formula etiam in tragoedia Prom. 232 legitur. Colorem poeticum prae se ferunt in illa narratione p. 320 C sqq.: *ἦν γὰρ ποτε χρόνος . . . θνητὰ γένη . . . εἰμαρμένης . . . πτηνὸν φυγὴν . . . βορά* et multa alia. Denique *Ἄϊστος* appellatur Minerva Lamproclis¹⁾ in fragmento hymni: *Παλλάδα . . . ἄϊστον παρθένον*. cf. Buttmann, lexil. I, p. 250 not., qui circumscibit *ἄϊστοῦσα*. Vox apud epicos recentiores redit in usum, cf. Ap. Rh. IV 746 al.; in lingua communi eam non legi. Adde Suid. s. v. *ἀίστωρ*: *ὁ ἀγνώς ἧ ὁ φονεύς*.

Memoriam vocis quam brevissimis delineavit Buttmann, lexil. I p. 250. Profectus est a significatione primaria: einer, von dem niemand mehr etwas weiß, daher Ξ 258 vernichtet. Fortasse rectius proficiscemur a significatione: „invisibilis“, quam apud Homerum omnibus locis conservatam esse testimoniis supra allatis comprobatur. Homerum imitatur Aeschylus Eum. 565 chor. = α 242, Prom. 910 trim. = Ξ 258, id quod Franklin cognovit in dissertatione supra comm. Ceteris locis, ubi apud Aeschylum *ἄϊστος* valet „in-

1) cf. v. Wilamowitz, Textgesch. der gr. Lyriker p. 84 sq.

visibilis“, a quonam fonte redundaverit pro certo affirmari nequit. Potest apud Atticos in usu fuisse.

Notio autem delendi sivi interficiendi ab Homero abiudicanda recentiori aetati debetur. Extat enim apud Herodotum, tragicos poetas, Pindarum, Lamproclum, Platonem. Ponamus Atticos habuisse aliquando vocem *ἄιστος*, *ἄιστόω* sensu genuino, non tamen necessario sequitur, ut frequenti vocis usu in plane eandem novam significationem inciderint atque Iones. Et revera Plato illo Protagorae loco Attici sermonis testis non est, cum tragicum usum sequatur. Itaque censemus voces *ἄιστος*, *ἄιστόω* delendi interficiendique notionem accepisse aetate posthomericam apud Iones, unde et in lyricorum poetarum, et in tragoediae dictionem invaserint. De voce *ἀφανίζω*, quae similem significationis mutationem passa esse videtur, alia quaestio instituenda erit, neque eam cum hac nostra confundere licet.

ΕΚΠΑΓΛΟΣ, ΕΚΠΑΓΛΕΟΜΑΙ.

Ag. 862 (826) trim. *ἐκπαγλον κακόν*. Choeph. 548 (535) trim. *ἐκπαγλον τέρας*. Choeph. 217 (209) trim. *σύνουδ' Ὀρέστην πολλά σ' ἐκπαγλουμένην*. schol. *ἐκπάγλως θαναμάζουσαν*.

Ἐκπαγλος *ἔκπλαγλος vel *ἔκπλαγος a verbo *ἐκπλήσσω* formatum significat, quo quis *ἐκπλήσσεται* et quod modum mediocrem aut in bonam aut in malam partem superat, ut aut admirationi aut odio metuique sit. Wittekind, p. 36 adiectivum inter voces Ionicas, Franklin, p. 45 inter epicas posuit.

Apud Homerum adiectivum de personis usurpatur Φ 452, 589, *A* 146, Σ 170, *Y* 389; de rebus ξ 522 *χειμών*, *O* 198 ϑ 77, ρ 216 *ἔπος*, κ 448 *ἐνιπή*; loco adverbii *ἐκπαγλον ἐπεύξατο* *N* 413, 445, Ξ 453, 478, *ἀεικῶ* *X* 256; *ἐκπαγλα φιλεῖν* *\Gamma* 415, *E* 423; *ἐκπάγλως ἀπόλεσαν* *A* 268, *κοτέοντο* *B* 223, *ᾠδύσατο* ϵ 340, *ἐθέλει* *B* 357, *μαίνεται* *I* 258, *ἠχθῆρε* λ 437, 560, *ὀδύρεται* *o* 355. Ubi de personis dicitur, incertum est, utrum significet admirabilis an timendus; fortasse anceps vox fuit. Reliquis locis aut in malam partem vertitur, aut detrite pro „valde“ usurpatur, velut *I* 415, *E* 423, *B* 357, fortasse etiam quattuor illis locis, quos ultimos attuli. More Homericum de personis Hes. opp. 154, Pind. Nem. IV. 27, Pyth. IV. 79, Isth. VII (VI) 22, VI (V) 54. Item apud Sophoclem legitur in Oed. Col. 716 chor. *ἄ δ' εὐήρητος ἐκπαγλ' ἄλλα χειροῖ*

Caput I.

DE VOCIBUS AESCHYLI IONICIS.

Aliquando Atticam et Ionicam dialectum multo minus diversas fuisse quam VI. et V. saeculis, priusquam Iones in Asiam transiissent, inter omnes constat. Tum tempore procedente magis magisque altera ab altera abalienata suas utraque vias persecuta est, cum vario modo aut prisca retinerent aut nova fingerent. In omnibus autem verbis, quae priscae linguae attribuenda sunt, res incerta manet, utrum, si in tragoedia occurrunt, Attica an Ionica habenda sint. Fontibus enim aequalibus tragoediae deficientibus eruere non possumus, quae quaeque vox aetate in Attica obsoleverit aut evanuerit. Fieri potuit, ut vox apud Iones semper usitata Athenis anno 500 etiamtum in usu esset, quam brevi evanidam apud Atticos scriptores V. et IV. saec. frustra quaeras. Aliter res se habet de iis, quae in utraque dialecto novata sunt. Quorum pars ita conformata est, ut utri dialecto originitus tribuenda sint certo argumento decerni nequeat. Sunt vero etiam, quae aperta originis signa prae se ferant, sive forma habituque exteriore, de quibus supra iam satis actum est, sive vi ac significatione; tertium quoddam genus est eorum vocabulorum, quae ex peregrinis linguis recepta sunt. Talia ubi in tragoedia occurrunt, per Iones tradita esse putanda sunt, siquidem ex orientis linguis oriunda et apud Iones usitata Atticae consuetudini desunt. Restant eae voces, quibus usu frequenti plane nova et singularis significatio data est, quam eidem voci plane eadem ratione bis secretis locis tributam esse credibile non est. Velut *προῖξ* Graecis omne donum est, solis Atheniensibus (cf. p. 37) certum quoddam doni genus, quod Latine *dos* vocatur. *εὐφρόνη* Graecis, si voce omnino utuntur, „mulier benevolens“ est, ipsa vox solis Ionibus. *ἀμφιλαφής* vocem Ionicam esse non tam eo comprobatur, quod apud scriptores Ionicos potissi-

mum legitur, sed quod et in tragoedia et apud Iones sensu detrito pro eo, quod est „amplius“, usurpatur. Certe saepenumero haec ratio, etsi fallax esse potest, unica via est, qua quaestionem de singularum vocum origine diiudicare liceat.

Iam vero quaeritur, unde haec tragici poetae verba tali via ac ratione Ionicae dialecto vindicata acceperint. Plurima ex iambicae poesis sermone, quae quasi parentes diverbii tragici habentur, recepta esse constat, cf. de Wilamowitz, philol. Unters. III, p. 310 sq. Neque vero lyrica poesis praeter ea, quae ex epico sermone illata sunt elementa, vocum Ionicarum expers est, quae maxime apud poetas Iones natos in usum venerunt, cf. R. Holsten, de Stesichori et Ibyci dial. et copia verb., Gryph. 1884. Uter autem fons gravioris momenti ad conformandum tragicum et diverbiorum et canticorum sermonem fuerit, etiamsi difficile est diiudicare, tamen ne haec quaestio plane neglegatur, re peracta tractabitur. Etiam familiaris Atheniensium sermo tempore procedente multa et alia et Ionica elementa recepit, cf. [Xen.] rep. Ath. 2.8, quod inde a VI. saeculo factum esse veri quandam speciem prae se fert propter commercii vicissitudines. Unde ne radicem Ionismorum tragoediae petamus, obstat, quod haec paulatim magis magisque Attica fit, illa autem Atticae consuetudinis elementa tempore procedente valde augentur.

1. Voces peregrinae.

ΔΕΛΤΟΣ, ΔΕΛΤΟΓΡΑΦΟΣ, ΔΕΛΤΟΥΜΑΙ.

Suppl. 179 (169) trim. *αἰνῶ φυλάξαι τᾶμ' ἔπη δελτομένηας*. Prom. 789 (787) trim. *μνήμοσιν δέλτοις φρενῶν*. Eum. 275 (271) chor. *δελτογράφῳ δὲ πάντ' ἐπωπᾶ φρενί*. Est igitur ἡ δέλτος „tabula scriptoria“, unde formatum est *δελτογράφος* „qui in tabulas refert“ et *δελτοῦμαι* „in tabulas refero“, cf. schol. ad Suppl. et Eum. l. c. Eodem sensu δέλτος legitur apud Sophoclem Trach. 47, 157, 683, frg. 540 in diverbiis et apud Euripidem haud raro. Lycophron Al. 1382 tragicorum usum sequitur, aequae atque Aristophanes Thesm. 778 anap. *ἄγε δὴ πινάκων ξεστῶν δέλτοι*. Mnesilochus enim Euripidis Palamedam imitatur, cf. Nauck, trag. Graec. fragm.² p. 542. Color certe dictionis tragicus est. Etiam in Platonis epistula altera p. 312 D: *φραστέον δέ σοι δι' αἰνιγμῶν, ἔν' ἄν τι ἡ δέλτος ἢ πόντου ἢ γῆς ἐν πτοχαῖς πάθη, ὁ ἀναγνοὺς μὴ γνῶ* sermo poeticus est, quare Cobet, λογ. ἐρμ. 1, p. 456 sq. coniecit senarium tragi-

cum his verbis inesse, cf. Nauck, trag. Graec. frg.³ adesp. 348. *δέλτος* etiam in recentioribus epigrammatis haud raro legitur, cf. Kaibelii epigr. Graec. index p. 614.

Apud scriptores vere Atticos quinti et quarti saeculi vox non reperitur; Axiochus enim (vide infra) iure recentiori aetati attribuitur, Attici dicebant *γραμματεῖον*, cf. Poll. IV. 18 apud Piers. Moer. app. p. 448.

Apud Iones haec vocis exempla extant: Herod. VII. 289 *δέλιον διπτυχον*, VIII. 135 *τὴν ἐφέροντο δέλτον*, Herond. III. 14 *κῆ μὲν τάλαινα δέλτος, ἦν ἐγὼ κάμνω | κηροῦσ' ἐκάστου μηνός, ὄρφανὴ κείται*. In epicis carminibus vox non obvia praeter Batrachomyom. v. 3 *ἀοιδῆς, ἦν νέον ἐν δέλτοισιν . . . ἔδηκα*.

Tum frequens est in lingua communi¹⁾, quam *κοινήν* solent dicere. Cuius exempla minime praetermittenda nobis sunt, permultas voces Ionicas recepisse constat. Axioch. p. 371 A *ἐκ τινῶν χαλκῶν δέλτων, ἄς ἐξ Ὑπερβορέων ἐκόμισαν Ὀπίς τε καὶ Ἐκαέργη*. Polyb. 29. 11. 2, LXX. Macc. I. 8. 22, 14. 18, 27. 48, pap. Berol. I. 113. 13 (vide add.), 265. 21, III. 780. 15, accedunt loci Plutarchi, Luciani, al. permulti. Usui communis linguae etiam loci in testamento Epictetae, I. G. ins. mar. Aeg. III. 330 l. 276 et 281 adscribendi sunt, cuius tituli anno fere 200 incisi dialectus non mera Doris est, sed lingua communis *δωριάζουσα*. Omnibus his, quos attulimus, locis *δέλτος* tabula scriptoria, nusquam vero simplex tabula est.

Ex reliquis dialectis Cypria praebet vocem *δάλτος* eodem sensu in tabula Edaliensi C-B. I. 60. 26 *ιδὲ τὰ(ν) δάλτον τὰ(ν)δε, τὰ φέπιγα τὰδε ἰναλαλισμένα, βασιλεὺς κὰς ἂ πτόλις κατέδησαν*. Denique dialecti Eleae restant duo testimonia nimis incerta, primum quidem in fragmento tabulae aeneae, inscr. Olymp. 20 (C-B. I. 1163. 4) . . . *ΙΑΕΓΤ* . . . quod a Roehlio *τα]ι δέλτ[οι* explicatur, sed eodem iure aliter quoque explicare licet. Alterum legitur sub fine tituli medii saeculi quarti, quem Szanto, Jahreshefte des Oesterreich. arch. Inst. I p. 197 sqq. publici iuris fecit: *αὶ δὲ τις ἀδεαλτώχαιε* (Szanto *-hai ἐ(ν)) ταστάλαν, ὦρ ἀγαματοφώραν ἐόντα πάσχην*. Verbum *ἀδεαλτώ* variis modis a viris doctis explicatum est, cf. maxime Danielsson in Erani vol. III p. 146 sq. et Solmsen Mus. Rhen. 59 p. 169 not. Ex iis, quae ab his viris doctis disputata sunt, efficitur,

¹⁾ cf. Thumb, die griech. Sprache, p. 111.

ut, si quidem vocis *δέλτος* stirps in verbo *ἀδεαλτόω* omnino inest, illud inter vestigia nascentis linguae communis ponendum sit, quoniam in vetustiore quodam titulo Eleo C-B. 1152 tabula *πιναξ* vocatur. Titulum enim a Szantone editum etiam alia recentiora praebere monuit Danielsson l. c. p. 145, velut l. 10 *γράμμα* pro *γράφος* C-B. 1149, 1151, 1156, 1157, l. 11 *διπλάσιος* pro *διφυνιος* (*ξίφυνιος*) C-B. 1152. 6, 1154. 5, 1157. 1, 1168. 8.

His testimoniis satis demonstratur vocem *δέλτος* in usu fuisse apud Iones et Cyprios (*δάλτος*), praeterea in tragoedia et in lingua communi; ab Elea autem dialecto eam rectius abiudicabimus. Iam de eius origine quaestio instituenda est, quae veriloquii auxilio fortasse ad finem perducetur. Et alterum quidem veriloquium ex comparatione linguarum indogermanicarum ductum praebet Prellwitz in lexico etymologico s. v. *δέλτος*: *dltós* eigl. Platte, Spaltfläche, ai. *dalita-s* gespalten etc.“ Quo etsi sonorum rationi satisfit, tamen explicari vix potest, quomodo „res fissa“ ad significationem „tabulae scriptoriae“ pervenerit. Quare praefendum est alterum, quod non solum sonorum rationi, verum etiam sensui satisfacit. Id post Schraderum, *Forschungen der Handelsgesch.*, Jena 1886, p. 78 al. protulit Lewy, *semitische Fremdwörter im Griech.*, Berl. 1895, p. 171. Hi vocis *δέλτος* originem repetivere ex Semitico delet (*dalet*), quod valet „foris“, unde etiam littera Δ nominata est. Numero plurali significat columnas voluminis sive libri apud Jeremiam 43. 23 [36. 13], ubi Graece vertitur *σελιδες*, cf. Gesenii thes. ling. Hebr. s. v. *delet*. Unde significatio tabulae scriptoriae non multum abest. Sicut autem nomen litterae Δ Graece factum est *δέλτα*, ita non mirum est delet (*dalet*) „columna“ factum esse *δέλτος*. Prior vocalis apud Cyprios α (fortasse apud Eleos εα) scribitur ad indicandum sonum illum inter s et α dubium, ut in vocibus peregrinis soni persaepe dubii esse solent, vide infra in voce *ἀρβύλη*. Atque tabulam scriptoriam apud Graecos nomen Semiticum retinuisse nemo mirabitur, cum illi etiam scripturam a Phoenicibus acceperint, quod cum formae et nomina litterarum comprobant, tum appellatio *Φοινικίων γραμμάτων* IGA. 497 (dirae Teiae) *ὅς ἂν τὰς στήλας . . . ἢ κατάξει ἢ Φοινικῆμα ἐκκόψει κτλ.* Soph. frg. 471 (apud Hes. s. v.) *Φοινικια γράμματα*, cf. Herod. V. 58 al. Nec minus usus vocis demonstrat eam ex oriente ad Graecos migrasse, quia vetustiore aetate apud solos Cyprios et Iones in usu fuit. Itaque dubium esse non potest,

comprobatur vocem alioquin adeo frequentem illi aetati plane ignotam fuisse: Itaque nova Ionum formatio videtur esse a prisca Atthide plane aliena.

ΙΣΤΩΡ, ΙΣΤΟΡΕΩ, ΙΣΤΟΡΙΑ, ΙΣΤΟΡΙΟΝ.

De verbo *ιστορέω* cf. Wittekind p. 37.

Verbum *ιστορέϊν* apud Atticos scriptores non legitur, usitatum est apud Iones et in tragoedia. Quaerentibus nobis, num ex significatione de origine aliquid enucleari possit, priusquam ad ipsa testimonia transeamus, vocis origo et sensus genuinus tractanda sunt. *ιστορέω* verbum denominativum a substantivo *ιστωρ* formatum significat: *ιστωρ εἰμι*, cf. Sütterlin, zur Gesch. d. verba denom. im Altgr. I, p. 92. Quid significet *ιστωρ* ubique terrarum in usu fuerit, percipiemus ex ipsis testimoniis.

ιστωρ formatum ut *ἄκτωρ*, *δώτωρ*, *κοσμήτωρ* al. a stirpe *μῦδ-* „scio“ significat „scitorem“, scientem. Hom. *φ* 26 *Ἡρακλῆα μεγάλων ἐπίστορα ἔργων*. „qui peritus est operum magnorum“ cf. Ebeling, lex. Hom. s. v. *ἐπι*. Lehrs, Aristarchi² p. 109 voluit „consciis in crimine“. Hesiod. opp. 792 *εἰκάδι δ' ἐν μεγάλῃ, πλέῳ ἡματι, ἰστορα φῶτα | γελνασθαι· μάλα γάρ τε νόον πεπνυκασμένος ἐστίν*. hymn. Hom. 32. 2 *Μοῦσαι . . . ἰστορες ῥόδῃς*. Bacch. VIII. 44 *ἐγγέων ἰστορες κοῦραι* (Amazones). Aesch. Ag. 1090 (1044) mel. *μισόθεον μὲν οἶν, πολλὰ συνἰστορα* (vocant domum Agamemnonis). Soph. El. 850 anap. *κἀγὼ τοῦδ' ἰτωρ, ὑπερίστωρ*. Ant. 542 trim. *ὦν τοῦργον Ἄιδης χοι κάτω ξυνἰστορες*. Phil. 1293 trim. *ὦ θεοὶ ξυνἰστορες*. Euripid. Iph. Taur. 1431 trim. *ὁμᾶς δὲ τὰς τῶνδ' ἰστορας βουλευμάτων*. Andr. 682 trim. *μάχης ἀστορες*, cf. *ἄιστος* eodem sensu apud Euripidem p. 19. Apollon. frg. 2. 2 (Nauck, trag. Graec. frg.³ p. 825) trim. *σοφοῦ τινος γένουτ' ἄν ἰστορος λόγων*. Heraclit. frg. 35 Diels. *πολλῶν ἰστορας φιλοσόφους ἀνδρας*. Plato legg. VIII p. 845 B *ἀιστωρ ὦν* cf. Tim. lex. Plat.: *ἄπειρος, ἀμαθής*. Cratyl. p. 406 B *ἴσως δὲ ἀρετῆς ἰστορα τὴν θεὸν ἐκάλεσεν ὁ καλέσας* (Dianam).

Peculiarem sensum vox accepit apud Homerum *Σ* 501 *ἄμφω δ' ἰέσθην ἐπὶ ἰστορα πείραρ ἐλέσθαι*. *Ψ* 486 *ἰστορα δ' Ἄτρετδην Ἄγαμέμνονα θελομεν ἄμφω*. Arbitrator sive iudex est, nam „litem diiudicabit, qui causam sciet“. Lehrs, Aristarchi³ p. 109 „testis“ interpretatus est. Tum in iureiurando deus testis est, ut Soph.

Trach. 399 trim. dicit: *ἴστω μέγας Ζεύς*. Apud Athenienses in iureiurando ephedorum Poll. VIII. 106 *ἱστορες θεοί*. Simil. Thuc. II. 74 in iureiurando Archidami Plataeis *θεοί . . . ξυλιστορές ἐστε* et Eurip. Suppl. 1174 trim. *Ζεὺς δὲ ξυλιστωρ οἷ τ' ἐν οὐρανῷ θεοί*. Apud Iones in medicorum iureiurando Hipp. ὄρκ. L. IV. 628: *καὶ θεοὺς . . . ἱστορας ποιεύμενος*.

Denique *ῥιστωρ* apud Boeotios testis est in causa forensi. Sub fine inscriptionum IGGS. 1779, 1780, 3080, 3081, 3173 formula adnexa est, qua nomina testium ingeruntur, velut 1779 *ῥιστορες Ἀντιμένων Ἄσιος κτλ.* Idem conspicitur in Boeotica parte tituli Nicaretæ IGGS. 3172 (C-B. 488) l. 89, 166, 169, 171, 175. *Μάρτυς* apud Boeotios solummodo in Attica parte illius tituli, l. 38 et in inscriptionibus communis dialecti IGGS. 582, 2712, 2872, 3085, 3376 legitur. In communi lingua *συλιστωρ* legitur LXX. Hiob. 16. 20 (19) *ὁ δὲ συλιστωρ μου ἐν ὑψιστοις*, eodem sensu Polyb. 28. 20. 13, 30. 8. 1, *συλιστορεῖν* Tebt. Pap. I. 24. 51 (a. 117 a. Chr. n.); nomen proprium est CIA. III. 1095, 1098. Recentiori aetati debentur *φιλιστωρ*, *πολυλιστωρ* et derivata, quarum vocum vestigium ante aetatem Alexandrinam non extat.

E testimoniis quasi elucet vocem *ἴστωρ* (*ῥιστωρ*) et comp. sensu primario omnibus fere Graecorum gentibus communem fuisse, quamquam in usu cottidiano rara fuit. Conservatum est aetate recentiore *συλιστωρ* tantum. Multis locis peculiarem sensum accepit velut apud Homerum et Boeotios nec non in iurisiurandi formula.

Iam videamus, quid verbum inde ductum significet *ἱστορέω*. Alienum ab epico et Attico sermone frequens est apud Herodotum I. 56 *μετὰ δὲ ταῦτα ἐφρόντιζε ἱστορέων, τοὺς ἀν' Ἑλληνας δυνατωτάτους ἐόντας προσκτῆσαιτο φίλους· ἱστορέων δὲ εὗρισκε . . .* I. 122 *ἱστόρεόν τε, ὄτω τρόπῳ περιγένοιτο*. Simil. I. 61, II. 19, 34, 113, III. 50, 51, IV. 192, cum accusativo rei II. 29 *τὸ δὲ ἀπὸ τούτου ἀκοῆ ἤδη ἱστορέων*. E contextu elucet vocem significare non „scio“, sed „sciscitor“, quaero. Qui sensus, quomodo ex voce *ἴστωρ* deduci possit, dubium est. Fortasse etiam *ἴστωρ* apud Iones is erat, qui non solum omnia sciret, sed etiam omnia undique sciscitaretur, cf. Heracliti frg. 35 D. supra allatum, in quo etiam hoc sensu *φιλόσοφος πολλῶν ἴστωρ* est. Notio quaerendi in ipsam interrogandi notionem transit, ut verbum vel transitive ab Herodoto usurpetur: I. 24 (*λέγουσι*) . . . *Περικλῆδρον δὲ . . . κληθέντας ἱστορέεσθαι, εἴ τι λέγοιεν περὶ Ἀρίωνος*. II. 19 *ἱστορέων αὐτοῦς, ἦντινα δύναμιν*

ἔχει ὁ Νεῖλος . . . Simil. III 51, 77 bis, VII. 195 (ἐξιστορέω). Apud reliquos Ionicos scriptores haec testimonia extant: Democrit. frg. 199 suspectum Dielsio *ιστορέων τὰ μήκιστα*. Hippocr. παραγγ. 13, L. IX. 270 *τίς γὰρ ἐπιθυμεῖ δογμάτων πολυσχιδὴν ἀτρεκέως ιστορέειν* (v. l. *ιστορῆειν*). ibid. 2, p. 254 *παρ' ἰδιωτέων ιστορέειν*. ibid. 8, p. 262 *ιστορῆσαι τὰ περὶ τὸν νοσέοντα*; et ter in epistulis. item [Herod.] in vita Hom. 1, 6, 7, 21.

Sensu plane diverso *ιστορέω* apud Hippocratem ter legimus. π. νουσ. δ' 48, L. VII. 578 *καὶ ταῦτα τριταῖα ἔοντα ιστορέει ἀλλήλοισιν ὅτι οὕτως ἔχει*. „et haec tridua inter se probant sic se habere“. cf. Hesych. *ιστορεῖ· μαρτυρεῖ κτλ. π. παιδ. φύσ.* 18, L. VII. 504 *ιστορέουσι γὰρ αἱ ἀμβλώσεις τῶν παιδίων καὶ τῶν λοχίων αἱ καθάρσεις*. Fortasse idem sensus verbo inest loco obscuro παραγγ. 12, L. IX. 268 *ἀπαρνέομαι γὰρ εἰς χρῆσιν ἐτέρην φιλοπονίην μετὰ πόνου ιστοριευμένην, διὸ ἐν ἐω-τῇ μόνῃ αἴρεσιν ἐοῦσαν (Littre ἐχουσαν) χαρῆσαν*. His tribus de locis, imprimis de ultimo cf. infra, ubi de voce *ιστόριον* agimus.

Accedunt duo testimonia, quae verbum etiam Doridi dialecto vindicare videntur. Obscurum est Epicharmi fragm. 86 (Kaibel) ex Hesychio haustum: *Φρύγιον ἰστόρησον· πέπαιχεν Ἐπίχαρμος ἐν Κομασταῖς ἐπικενώμενος*. Id Phrygiorum nomen ostendere videtur proverbium ex oriente Graeciae parte translatum esse. Certe incorruptae Doridis testimonium haec verba non praebent. Aequae res se habet in lamina plumbea Dodonae reperta, quae tres inscriptiones praebet, C-B. II. 1561 A—C. Media haec est: *ιστορεῖ Νικοκράτ[εα] τῆν θεῶν θύουσα λώϊον καὶ ἄμεινον πράσσοι καὶ τᾶς νόσον παύσα(ι)το*. De aetate inscriptionis nihil constat. Ne hic quidem titulus Doricam dialectum incorruptam praebet. Tituli satis recentes videntur esse, ut verisimile sit *ιστορέω* verbum illatum esse ex lingua communi (ut *δέλτος* in testamento Epictetae, p. 14), ubi verbum frequentissimum fuisse videbimus.

Apud tragicos poetas *ιστορέω* frequens est et ubique sensu Herodoteo usurpatur; legitur autem in solo diverbio: Aesch. Pers. 454 (452) *κακῶς τὸ μέλλον ιστορῶν*. Sept. 506 (489) *θέλων ἐξιστορῆσαι μοῖραν*. Prom. 632 (631). *τὴν τῆσδε πρῶτον ιστορήσομεν νόσον*. Prom. 963 (962) cum accusat. pers. *ὦν ἀνιστορεῖς ἐμέ*. Ag. 676 (654) *ἀπὸς ἧλλον νῦν ιστορεῖ* (Mene-laum) | *καὶ ζῶντα καὶ βλέποντα*. Choeph. 678 (659) *ἐξιστορήσας καὶ σαφηνίσας ὁδόν*. Soph. El. 316 *ὡς νῦν ἀπόντος ἰστόρει, τι*

σοι φίλον. Trach. 382 δῆθεν οὐδὲν ἱστορῶν („non interrogans“), simil. ibid. 397, 402, 415, 418 sive addita sive omissa persona, item 317 ἀνιστορέω. Oed. Tyr. 1144 πρὸς τί τοῦτο τοῦπος ἱστορεῖς; cf. Ellendt, lex. Soph. I, p. 852, qui falso interpretatur „narrare“, quo sensu vox in communi lingua usurpatur (vide infra). At nuntius servum Lai interrogat, numquid sciat de puero Oedipode 1142 sq., sed is respondet 1144: „quid est, cur illud verbum interrogas?“ Et item Oed. tyr. 1150 = 1156 τὸν παῖδ', ὃν οὗτος ἱστορεῖ. ibid. 1484 οὐδ' ὄρων οὐδ' ἱστορῶν sc. Oedipus Iocastam duxit; cf. schol. Oed. tyr. 1144 ἐρωτᾶς, ζητεῖς. Oed. Col. 36 πρὶν νῦν τὰ πλεῖον ἱστορεῖν. ibid. 1101 Αἰγισθον, ἐνθ' ᾗκηκεν, ἱστορῶ πάλαι. Ph. 253 = Oed. tyr. 578 ὃν ἀνιστορεῖς. Oed. Col. 991 ὃν σ' ἀνιστορῶ. Eurip. sensu iam satis explicato ἱστορῶ dicit Andr. 1047, 1124, Hel. 416, 1371, El. 105, Heracl. 666, Herc. 142, Suppl. 840, Iph. Taur. 94, 623, Ion. 284, 513, 1547, Or. 380, Tro. 261, Ph. 621, ἀνιστορῶ Hippol. 92, Supp. 121, Iph. Taur. 529, Ion 365, El. 830, ἐξιστορῶ Or. 283, Hec. 236, 732, Iph. Aul. 748. Denique ἀνιστορῶ in Rheso 297. Lycophr. Al. 1 λέξω . . . ἄ μ' ἱστορεῖς.

Priusquam ad recentiora vocis ἱστορέω testimonia transeamus, historiam vocis ἱστορία adnectimus, cuius significatio a sensu verbi ἱστορέω pendet.

ἱστορία nomen abstractum a voce ἱστωρ formatum sensum verbi denominativi sequitur et „investigationem“, non „scientiam“ significat. Herod. I. 1. Ἡροδότου Ἀλικαρνησέος ἱστορίας ἀπόδεξις ἦδε. II. 99. μέχρι μὲν τούτου ὄψις τε ἐμὴ καὶ γνώμη καὶ ἱστορία ταῦτα λέγουσά ἐστι. II. 118. ἱστορήσι φάμενοι εἰδέναι παρ' αὐτοῦ Μενέλεω. II. 119. τούτων δὲ τὰ μὲν ἱστορήσι ἔφασαν ἐπίστασθαι. VII. 96. οὐ γὰρ ἀναγκαῖη ἐξέρομαι ἐς ἱστορίας λόγον.

ἱστορία est „forschende Wissenschaft“, quo sensu etiam apud Hippocratem accipiendum est verbum, ubi scientiam ipsam significare videtur. παραγγ. 13, L. IX. 268 ἱστορίας γὰρ ἐσχθήμονος σύνεσις ἐν τούτοισι διεφθαρμένη. Τουτέων οὖν δι' ἀνάγκην ἀξυνέτων ἐόντων παρακελεύομαι χρησίμην εἶναι τὴν τριβήν, μὴ τὴν τήρησιν δογμάτων ἱστορίας. Τίς γὰρ ἐπιθυμεῖ δογμάτων πολυσχιδήν ἀτρεκέως ἱστορεῖν μὴ γε χειροτριβῆς ἀτρεμεότητι; „Intellegentia enim scientiae bene moratae in his perit. Qui cum sint necessario imperiti, dico utilem esse experientiam, non observationem

scientiae praeceptorum. Quis enim est, qui praeceptorum varietatem exacte perquirere cupiat deficiente manuum firmitate consuetudine parata.“ Vertimus „scientia“, *ιστοριη* autem aptius quam *ἐπιστήμη* τῇ *τριβῇ* opposita scientiam tantum experientia paratam significat. Eodem sensu vocem legimus *π. ἀρχ. ιητρ.* 20, I. 24, 17 Klw. et *π. τέχνης* init., cf. Gomperz, Sitzungsber. d. Wien. Ak. tom. 120, nr. IX p. 96. Eundem sensum habet *ιστοριη* in suspecto Heracliti fragm. 129 D. *Πυθαγόρης*¹⁾ *Μνησάροχον ιστοριην ἤσκησεν ἀνθρώπων μάλιστα πάντων κτλ.*

A genuina Atticorum dictione etiam *ιστορία* aliena est. Plato Crat. p. 437B, Phaedr. 244C vocem veriloquii gratia induxit; in Phaedone, p. 96A: *ταύτης τῆς σοφίας, ἣν δὴ καλοῦσι περὶ φύσεως ιστοριαν* Ionicam consuetudinem quasi digito monstrat. Ad Ionicam consuetudinem, fortasse ad ipsius Anaxagorae doctrinam redit etiam Euripidis frg. 910 anap.

ὄλβιος, ὅστις τῆς ιστορίας
ἔσχε μάθησιν
μήτε πολιτῶν ἐπὶ πημοσύναις
μήτ' ἐς ἀδόξους πρήξιας ὀρμῶν
ἀλλ' ἀθανάτου καθορῶν φύσιος
κόσμον ἀγήρων, τῇ τε συνέστη
[καὶ ὄπη καὶ ὄπως].
τοῖς δὲ τοιούτοις οὐδέποτε ἀισχρῶν
ἔργων μελέτημα προσήξει.

trad. apud Clem. Al. strom. IV p. 636 et 1—6 Them. p. 307 D. cf. Verrall, Journ. of hell. stud. I p. 273. Comparavit is locum Demosthenis de cor. § 144: *ἦτις δ' ἡ φύσις, ἄνδρες Ἀθηναῖοι, γέγονεν τούτων τῶν πραγμάτων καὶ τίνος εἵνεκα ταῦτα συνεσκευάσθη καὶ πῶς ἐπράχθη νῦν ἀκούσατ', ἐπειδὴ τότ' ἐκωλύθητε. καὶ γὰρ εἶ προᾶγμα συντεθὲν ὄψεσθε καὶ μεγάλ' ὠφελήσεσθε πρὸς ιστοριαν τῶν κοινῶν.* „Towards the analysis of politics“ vertit V., voce *φύσις τῶν πραγμάτων* memoriam doctrinae Anaxagoreae revocari ratus. „We remember that to an Athenian *ιστορία* was a term of art merely“. Sensus certe hoc loco Ionicus est „cognitio rerum publicarum“, quod confirmatur loco Aeschinis in Tim. 141, ubi *τοῖς ἀνηκόοις*

¹⁾ Iamblichi verbis: ... *δοθῆναι ἀνθρώπων χρηματίζασθαι ἀπὸ γεωμετρίας· ἐκαλεῖτο δὲ ἡ γεωμετρία πρὸς Πυθαγόρου ιστορία* de origine ipsius vocis *ιστορία* nihil efficitur (vit. Pythag. p. 66, 11 Nauck)· cf. Gomperz loc. comm., Tannery, Arch. f. Gesch. d. Philos. I, p. 29 sqq.

παιδείας ὀpponit: ὁμεῖς δὲ εὐσχήμενές τινες προσποιεῖσθε εἶναι καὶ περιφρονοῦντες ἱστορίᾳ τὸν δῆμον, ubi vox fere „eruditionis“ sensum accepit.

Restant pauca nostrae stirpis derivata: Plato, Soph. 267 E ὁμῶς δὲ κἄν εἰ τολμηρότερον εἰρησθῆαι διαγνώσεως ἔνεκα τὴν μὲν μετὰ δόξης μίμησιν δοξομιμητικὴν προσελπόμεν, τὴν δὲ μετ' ἐπιστήμης ἱστορικὴν τινα μίμησιν. Qui ἐπιστήμην habet, ἴστωρ est, μίμησις igitur μετ' ἐπιστήμης ἱστορικὴ vocatur. Notio quaerendi in hac sc. Attica voce non inest. Hippocr. π. νοσο. δ' 56, L. VII. 606 λέγω δὲ ἱστορία¹⁾, ὅτι τὸ ποτὸν οὐ χωρῆει ἐς τὸν πλεύμονα . . . καὶ ἐν μὲν τοῦτο ἱστορίον ἐστὶν κτλ. sim. ibid. p. 608 saepius, π. γονῆς 1, 8, 13, L. VII. 470, 482, 492, π. παιδ. φύσ. 18, L. VII. 502 et 504. ἱστορίον „documentum“ est formatum a stirpe ἴστωρ „testis“. Et revera cum hac voce coniungendum est alterum illud ἱστορεῖν „probare“. VII. 504 ἱστορέουσι eadem ratione ponitur, ut in eadem pagina ἱστορίον δ' ἔστι. Sim. VII. 578. Etiam loco dubio παραγγ. 12 ἀπαρνεόμαι γὰρ εἰς χρῆσιν ἐτέρην φιλοπονίην μετὰ πόνου ἱστορευμένην „comprobatam“ verbo hunc sensum inesse arbitramur (cf. supra p. 28).

In lingua communi ἱστορέω, ἱστορία (cf. Latine „historia“) apud scriptores frequentissima sunt. Partim sensus quaerendi, interrogandi conservatur, partim plane novus accedit, cum ἱστορέω significet „narro“, ἱστορία „narratio“, quae mutatio quomodo orta sit, haud facile explicatur. Fortasse haec vocis significatio profecta est a notione „probandi“, ut multis locis, ubi Graece ἱστορεῖν scriptum est, potest verti „testem esse“. ἱστορεῖν „narrare“ iam Aristoteles exhibet p. 818 b 28 ὡς ὁ Ἄνωνος περιπλοῦς ἱστορεῖ, sim. al. Et ἱστορία „narratio“ rhet. α' p. 1360 a 37 al. cf. ind. Bonitzii. Polybius (cf. ind. Schweighäuseri, tom. VIII. 2) exhibet ἱστορεῖν „inquire“ 9. 14. 3, al., „explorando cognoscere“ 3. 38. 2, al., „narrare“ 4. 47. 2 al. Similiter apud Plutarchum et similes auctores.

Iam calculos subducamus. Conati sumus demonstrare notionem quaerendi ab ipsa stirpe alienam in iis derivatis solis conspici, quae Ionibus peculiariter fuisse testimoniis congestis satis comprobatur: ἱστορέω, ἱστορία, quae vox, ubi apud Atticos scriptores velut Demosthenem Aeschinem legitur, ab Ionibus mutuata esse

¹⁾ Apud Hesych. ἱστορία· μαρτυρία καὶ τὰ ὅμοια sine dubio scrib. ἱστορία· μαρτυρία κ. τ. ὅ.

videtur. Neque verisimile est, voces Doriensium in usu fuisse, etsi in duobus illis Doricae linguae testimoniis *ιστορέω* Ionum more usurpatur.

Reliquae formationes *ιστωρ*, *ιστορικός*, *ιστόριον*, *ιστορέω* (comprobo) certae originis indicium prae se non ferunt. Solummodo *ιστορέω* (quaero) et *ιστορία* satis peculiariter „quaerendi“ sensum retinent, quare commoti solis Ionibus, quorum cum usu, ut supra vidimus, tragicus sermo quam accuratissime consentit, illa verba vindicare non dubitamus.

ΘΕΟΒΛΑΒΗΣ, ΘΕΟΒΛΑΒΕΩ, ΘΕΟΒΛΑΒΕΙΑ.

Pers. 831 (822) trim.

*πρὸς ταῦτ' ἐκεῖνον σωφρονεῖν κερημένοι
πινύσκειτ' ἐδλόγοισι νουθετήμασιν
λήξει θεοβλαβοῦνθ' ὑπερκόμπω θράσει.*

schol. *ἐκεῖνον· τὸν Ξέρξην*, de quo Darius hoc dicit. Dindorf in lex. Aeschyl. *θεοβλαβέω* vertit „in deos pecco“, simil. Sütterlin, die verba denom. im Altgr. I p. 74. Varias totius loci emendationes praebet Wecklein in edit. II. p. 37. Nos cum G. Hermannō in edit. II. p. 245 Laurentiani codicis scripturam sequimur, quam vertit ille vir doctissimus: „Vos, inquit, quorum interest illum sapere, monete eum“. Sed quid ultimus versus dicit? *θεοβλαβεῖν* oppositum est verbo *σωφρονεῖν*. Qui non habet *σωφροσύνην*, *θεοβλαβής* est, quo verbo non peccatum, sed poena indicatur, quare vertendum est: „Monete eum, ut insanire desistat“. Quam poenam *ἄτην* solent vocare Graeci, ut Darius paulo ante dixit v. 821: *ὑβρις γὰρ ἕξανθοῦσ' ἐκάρπωσε στάχυν ἄτης*. Xerxes igitur habet *ἄτην* et deorum voluntate *ὑπερκόμπω* θράσει in calamitatem propellitur. Per se *θεοβλαβής* potest esse, „qui deum *βλάπτει*, in deum peccat“. Hoc loco non est.

Reliqua huius vocis testimonia haec sunt: Herod. I. 127 = VIII. 137 *θεοβλαβής γενόμενος (έών)* = insanus. Aeschin. in Ctesiph. 133: *ἀλλὰ τήν γε θεοβλάβειαν καὶ τήν ἀφροσύνην οὐκ ἀνθρωπίνως, ἀλλὰ δαιμονίως κτησάμενοι*.

Tum eodem sensu apud recentiores: Dion. Hal. A. R. I. 24 *οἷστρω καὶ θεοβλαβεία ἀπελαυνόμενος*. Cass. Dio 44. 8 *καθήμενος σφᾶς εἶτ' οὖν θεοβλαβεία τινὶ εἶτε καὶ περιχαρεία*. Themist. 4. 56 *καὶ ἀπειλεῖν θεοβλαβοῦντα λάφυρά τε καὶ ἀνδραποδισμόν καὶ ἀνάστασιν*. *θεοβλαβής* igitur ubique is est, cuius mentem deus perturbaverit.

Aliter Pollux I. 22: *ἐνταῦθα δὲ ἀσέβεια καὶ ἀνοσιότης καὶ ὀλιγωρία περὶ τὸ θεῖον καὶ θεοβλάβεια καὶ ἀθεότης*, eodem sensu postea *θεοβλαβῆς*. Quae explicatio ex vocis etymologia hausta est.

Vox *θεοβλαβῆς* cuiusque derivata Ionica iudicanda sunt propter significationem singularem, nisi forte credas ea recedere ad vetustissimam aetatem, quae Ionibus et Atheniensibus communis fuit. Iones voce usi sunt, Aeschines autem etiam alia verba praebet, quae in Attica non orta esse demonstrari potest, cf. *ιστορία* p. 30sq. *φερνή* p. 36. Etsi illius oratoris aetate in sermonem Atticum transiit, apud Aeschylum vox vel propter mensuram Ionica est: alteram enim syllabam ante *-βλ-* produci Atticorum mos non fuit, cf. de Mess, Mus. Rhen. 1903, p. 270 sq. et quae adnotavimus ad vocem *θεο-πρόπος* p. 43.

ΠΑΛΟΣ.

Pers. 778 (770) trim. *πάλου τ' ἔκρυσσα*; Sept. 55 *πάλω λαχών*; eodem sortis sensu Sept. 126 (119) in cantico, in diverbiis Sept. 377 (359), 458 (441), Ag. 333 (320), Eum. 32, 742 (732), 753 (743). Neque aliter voce usi sunt Sophocles Ant. 275 trim. *κάμῃ . . . πάλος καθαιρεῖ*, Euripides Heracl. 546, Ion. 416, [Iph. Aul. 1151] trim. Tro. 263 chor., Lycophron Al. 1154, 1267. Omnibus locis est sors, quam Graeci, non solum Attici, sed etiam Herodotus tragicique poetae solent vocare *κλήρος*. Iph. Aul. 1151, si recte traditur, vertendum est „vibratio“; sunt enim qui scribi velint *πέδω* vel sim.

Vox sensu indicato legitur apud Herodotum III. 80, IV. 94, 153; aliena est ab epico et Attico sermone. Apud recentiores poetas repperi Ap. Rh, I. 395 et IG. Sicil. Ital. 1832. 2 aetatis Romanae.

Πάλος primitivum est substantivum a stirpe verbi *πάλλω* „vibro“ formatum. Quod verbum Wittekind p. 42 Ionibus tribuit, quia legitur apud Homerum, Herodotum, Hippocratem, non apud Atticos scriptores V. et IV. saeculi. Vereor autem ne iniuria, nam stirps *πάλλω* indogermanica est, etsi de eius veriloquio dubitatur, cf. Prellwitz, et. Wörterb. *πάλλω*, *παλτόν*, *πάλος* lat. evallere, ai. cálati schwankt (?). Voces autem priscas obsoletas plane exclusimus ob causam supra commemoratam cf. p. 12. Ponamus autem *πάλλω* in tragoedia Atticum esse verbum, tamen *πάλος*, quia sortem significat, vox Ionica est. Sors ita vocatur, quia urnam vel galeam vibrando sortiebantur, quod inde ab aetate Homeri fieri solebat, cf. *H* 171

Al γ, De Aeschylī copia verborum.

κλήρω νῦν πεπάλασθε, ut de ipso sortiēdo dicat Herodotus III. 128: παλλομένων δὲ λαγγάνει ἐκ πάντων Βαγαῖος.

In dubium vocatur haec de Ionica origine sententia glossa Bekkeri, anecd. p. 1095 (γλώσσαί κατά πόλεις) πάλος· κλήρος Αἰτωλῶν, quae quomodo orta sit, nuper inscriptio Aetolica docuit, C-B. 1415 (Dittenb.² 425) 15: τὰν δὲ δαμοσίαν χώραν . . . ἀλλὰ κατ' ἄνπαλον μισθοῦντω καθῶς καὶ τὸ πρότερον. Haec vox ἄμπαλος = ἀνάπαλος nobis non ignota est, cf. Pind. Ol. VII. 61:

καὶ ῥά μιν χώρας ἀκλάρωτον ἴππον
ἄγνόν θεόν,

μνασθέντι δὲ Ζεὺς ἄμπαλον μέλλεν θέμεν

schol. ἦρουν ἀναμερισμόν . . . ἀνακλήρωσιν ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου H 171 et sim., unde Eustath. ad Hom. p. 64. 42 et 1434. 36 hausit ἀ. δεύτερον πάλον καὶ κλήρον ἐπὶ μερισμῶ. Ἄμπαλος igitur vox Aetolica fuit, unde veriloquii gratia homo grammaticus finxit πάλος· Αἰτωλῶν, et id falso, nam ἀνάπαλος non est compositum vocis πάλος, sed originarie formatum a verbo ἀναπάλλω, „sursum vibro“ aut „iterum vibro“ (in analogiam verborum ἀναβιώσκω „revivesco“, ἀναγεννάω „recreo“). Similiter ἔκγονος non est ἐκ + γόνος, sed a verbo ἐκγίνομαι formatum, ἀμφίλογος non ἀμφί + λόγος, sed a verbo ἀμφιλέγειν formatum. ἄμπαλος igitur est aut resortitio (Pind. cum schol.) aut sortitio sursum vibrando facta (inscr., fortasse etiam Pind.) Cum voce autem πάλος „sors“ ὁ ἄμπαλος nihil commune habet, ut nihil obstat, quominus πάλος Ionum, ἄμπαλος Aetolorum propriae sint voces.

ΦΕΡΝΗ, ΑΝΤΙΦΕΡΝΟΣ, ΦΕΡΝΙΟΝ.

Suppl. 979 (946) anap.

τάσσεσθε, φίλαι δμωῖδες, οὔτως,
ὡς ἐφ' ἐκάστη διεκλήρωσεν
Δαναὸς θεραποντίδα φερνήν.

Ag. 406 (390) chor.

ἄγουσά τ' ἀντίφερνον Ἴλιφ φθοράν. (Helena.)

Hoc loco φερνή „dotem“ significat, nam Troiae vastatio potuit revera vocari „pro dote Helenae“; illo autem metaphoricè servae Danaidarum appellantur „dos“, cum ipsae praeterea nihil possideant. Euripides vocem φερνή = dos exhibet Iph. Aul. 47 anap., 611 trim., Med. 956 trim., Phoe. 1581 trim., frg. 775. 2 trim., tralate Ion 298 trim. φερνάς γε πολέμου καὶ δορὸς λαβῶν γέρας.

Φερνή apud complures Graeciae gentes in usu fuit, sed sensu varie mutato. Apud Dorenses legitur in inscriptione Epidauria IG. Pel. ins. vic. I. 914, p. 191. *θύεν κ|αι καλαίδα τῷ Λατοῖ κ|αι Ἄρτάμτι, ἄλλαν φερνῶν τῷ θιῶι κριθᾶν μέδι|μμνον, σπυρῶν ἡμιδιμμνον . . . ἐπὶ τοῦ β|ωμοῦ τοῦ Ἄσπλαπιοῦ θύειν ταῦτα κ|αι καλαίδα ἀνθ|έντω τῷ Ἄσπλαπιῶι φερνῶν κριθᾶν μέδιμμνον, σπυρῶν ἡμιδιμμνον, οἴνου ἡμίτειαν . . .* Nonnullis dis sacra fiunt, φερνή igitur non est dos, sed simplex donum „quod φέρεται“¹⁾. Etiam Aeoles voce φερνή usi sunt, cuius forma apud eos erat φέρενα, cf. Herodian. π. μον. λξ. II, p. 939. 9 φέρενα φερνή. Αἰολεῖς δὲ φέρεσαν αὐτὴν λέγουσιν ὁμολῶς τῇ Ἐλεναν, sim. etym. magn. p. 790. 41. De formatione vide Hoffmann, gr. Dial. II, p. 248 et 529. Quid significaverit vox, nescimus.

Dotem autem significat φερνή apud Iones Herod. I. 93: *αἱ θυγατέρες πορνέονται πᾶσαι συλλέγουσαι σφισι φερνάς*. Eodemque sensu apud Atticos scriptores legitur his locis: Xenoph. inst. Cyri. 8. 5. 19 *ἐπιδιδῶμι δὲ αὐτῇ ἐγὼ κ|αι φερνήν Μηθίαν τὴν πᾶσαν*. Aeschin. π. παραπρο. 31 *περὶ μὲν οὖν τῆς ἐξ ἀρχῆς κτήσεως τῆς χώρας κ|αι τῶν Θησέως παιδῶν, ὧν Ἀκάμας λέγεται φερνήν ἐπὶ τῇ γυναικὶ λαβεῖν τὴν χώραν ταύτην . . . τότε μὲν ἤρμωτε λέγειν*. Unicus hic locus est apud scriptorem vere Atticum, quare Pollux ad eum recurrit in commendanda voce III. 35 *λέγεις δ' ἂν προῖκα κ|αι φερνήν τὴν παρὰ τῆς γυναικὸς δόσιν*. Αἰσχίνης γὰρ ὁ ῥήτωρ τὴν προῖκα φερνήν καλεῖ. Denique bis apud comicos poetas in Anaxandridae frg. 41. 23 (Kock II. 152, Mei. III. 183) *αναρ. φερνάς τε λαβεῖν δύο μὲν ξανθῶν ἵππων ἀγέλας*, et in Menandri frg. 1080 (Kock III. 263, Mei. IV. 317) *etym. magn. p. 710. 49 φερνήν δὲ τὴν προῖκα κ|αι Αἰσχίνης κ|αι Μένανδρος*.

Athenienses etiam deminutivum φερνίον adhibuerunt, sed id quidem sensu longe diverso de „sportula“, v. Eust. ad Hom. p. 752. 59: *φερνία δὲ ἰχθύων σπυρίδες*. Μένανδρος· ὁ προσιῶν | γέρον ἀλιεύς, παρ' οὗ τὸ φερνίον τριτην | ταύτην ἐπριάμεθ' ἡμέραν. cf. Menandri frg. 717 (Kock III. 204, Mei. IV. 253). Simil. Poll. VI. 94, X. 132, Hes. s. v. φέρμα. Scriptura φερνίον sensusque commemoratus confirmantur locis Alciphri. I, ep. 9 et Ael. N. A. XVII. 18. φερνίον igitur est, quo quid φέρεται, sicut ἀρτάνη est, quo quid ἀρτάται.

¹⁾ In inscriptione Calauriensi, Le Bas, inscr. de Morée, fasc. 5, p. 221, nr. 286. 6 (v. thes. Steph.) φερνά omnino non legitur, cf. IGPel. I. p. 270, nr. 840.

Denique in lingua communi *φερνή* vox usitatissima est omnibusque quos inspexi locis dotem significat: et in papyris Pap. Berol. I. 183. 6 saep., 251. 4 saep., 252. 6, III. 717. 4, 742 Πα 1, 975, 22, *παράφερνα* 975. 22. Pap. Ptol. 21. 19, Oxyr. Pap. II. 266. 9 etc. et apud scriptores Polyb. 18. 18. 6, 28. 17. 9, 32. 8. 4. LXX. Gen. 34. 12, Ex. 22. 16, 17, Io. 16. 10, II. Macc. 1. 14, Ioseph. A. I., Plut. al. haud semel.

Ex ipsis testimoniis evincitur *φερνήν* esse apud Dorienses (Epidaurios) quodvis donum, apud Iones et Atticos dotem, *φερνίον* apud Atticos sportulam. *φερνήν* autem „dotem“ solis Ionibus vindicandam esse, inde cognoscere licet, quod paucis illis locis, ubi *φερνή* hoc sensu apud scriptores Atticos legitur, Ionico ex usu recepta videtur esse. Xenophon enim multa eius modi habet, Menander haud procul abest ab usu linguae communis (cf. *ἀμφιβληστρον* p. 39), Anaxandrides l. c. poetice loquitur, cf. v. 33 *δεσποσύνοις*, 36 *ὄθμαι* et al. Aeschines denique quae de Thesei filiis narrat sine dubio tragoediae alicuius argumento debet, unde simul vocem *φερνή* sumpsit. Gravissima autem causa, cur vocem *φερνή* non Atticam censeamus, ea est, quod Athenienses propriam dotis vocem procreaverunt *προῖξ*, quam a solis Atheniensibus de dote usurpatam esse verisimile est.

Etiam *προῖξ* sensu originario „donum gratuitum“ est, cf. Hesych. *προῖκα· δωρεάν, φερνήν· πᾶν γὰρ δῶρον προῖξ*. Sic extat apud Homerum *ν* 15 *ἀργαλέον γὰρ ἔνα προῖκός χαρῖσασθαι*. et *ρ* 413 *προῖκός γεύσεσθαι Ἀχαιῶν*. Simil. *ρ* 352, 449 *προῖκτης* „mendicus“, unde verbum derivatur *προῖσομαι* = *προῖκτης εἰμι* Archil. frg. 130. Transitive ponitur *καταπροῖσοσθαι* „gratis, impune aliquid facere“ apud Archil. frg. 92, Herod. III. 36, 156, V. 105, VII. 17, Arist. equ. 435, nub. 1240, vesp. 1366, 1396, Thesm. 566 in diverbiis. Denique adverbii loco accusativus *προῖκα* „gratis“ sensum primum semper et ubique retinuit, etiam apud Athenienses. De dote *προῖξ* ab Atticis adeo frequenter usurpatur, ut longum sit testimonia congerere. Ex inscriptionibus Meisterhans³, p. 210 nr. 30 locos collegit. Thucydides neque vocem neque notionem dotis exhibet, Plato *προῖξ* Legg. V. 742 C, VI. 774 C, XII. 944 A, oratores multis locis, item comici poetae. Contra apud Aeschylum, Sophoclem, Euripidem *προῖξ* „dos“ non extat. Apud recentiores vox rariores est, reperitur e. gr. Pap. Berol. III 970. 11. 14. 16 (scr. *προῖκα*). Extra Atticam *προῖξ* dotem significans neque apud scriptores neque in titulis legi-

tur, qua quidem re nihil comprobatur. Tamen vel alia causa est, cur verisimile sit singulas Graeciae gentes propria dotis nomina formasse.

Homeri temporibus dos omnino non fuit, sed *ἔδνα* *φέδνα a viro loco emptionis uxoris afferebantur: II 178, 190, X 472, *θ* 318 al. Aetate procedente mos paulatim ita mutatus est, ut mulier dotem viro ferret, quae aut initio aut a quibusdam hominibus (Aeolibus?) eodem nomine *ἔδνα* vocata est, velut a 277 al., Pind. Ol. IX. 12, sed cf. schol. ad h. loc. *ἔδνα γὰρ διδόασιν οἱ ἄνδρες, φερνάς δὲ αἱ γυναῖκες κτλ.* Iones illam rem *φερνήν*, Athenienses *προῖκα* vocare coeperunt, reliquarum autem gentium nomina nescimus¹⁾. Tamen ex analogia usus Ionici et Attici efficitur, ut suum quaeque nomen formaverit.

Quacum re plane consentit Athenienses in voce *φερνίον* „sportula“ eandem stirpem longe diverso sensu usurpasse.

ΑΜΦΙΒΛΗΣΤΡΟΝ.

cf. Wittekind p. 34.

Prom. 81 trim. *στείλωμεν, ὡς κώλοισιν ἀμφιβληστροῦ ἔχει.* schol. *ἐν ποσὶ καὶ χερσὶ τὰ δεσμὰ ἔχει.* Ag. 1382 (1326) trim. *ἄπειρον ἀμφιβληστρον ὥσπερ ἰχθύον.* Choeph. 492 (479) trim. *μέμνησο δ' ἀμφιβληστρον, ᾧ σ' ἐκαίνισαν. ἀμφιβληστρον „rete“ est, sed metaphoricè etiam de vinculis Promethei usurpatur. Similiter metaphoricè Soph. Trach. 1052 trim. καθήψεν ὄμοις τοῖς ἐμοῖς . . . ἀμφιβληστρον* de vestimento Herculis, quod Deianira ei misit. Et Eurip.²⁾ Iph. Taur. 96 trim. *τί δοῶμεν; ἀμφιβληστρον γὰρ τοίχων ὄρας | ὕψηλά.* Tragicum sermonem Lycophr. Al. 1101, 1375 imitatur.

Praeter tragicos poetas vocem „rete“ significantem legimus in [Hesiod.] scut. 215 *εἶχε δὲ χερσὶ | ἰχθύον ἀμφιβληστρον.* Scutum non ab Hesiodo, sed ab Ionico quodam rhapsodo saeculo VII. exeunte compositum est. Tum Herod. I. 141 *ὡς δὲ ψευδοθῆναι τῆς ἐλπίδος, λαβεῖν ἀμφιβληστρον καὶ περιβαλεῖν τε πλήθος πολλὸν*

¹⁾ Strabo X p. 482 C, ubi de Cretensium dote loquitur, suae aetatis voce *φερνή* utitur, quod fortasse iam auctor eius, Ephorus, scripserat.

²⁾ Hel. 1070 trim. loco adiectivi *ἀμφιβληστρον* . . . *ῥάκη* traditur, quod corrigendum est sec. frg. 697 trim., ubi *ἀμφιβλητρα ῥάκη* scribitur. Verba enim *ἰν-τρον* formata substantivorum vim habere solent.

τῶν ἰχθύων καὶ ἐξειρῶσαι. II. 95 πᾶς ἀνὴρ αὐτῶν ἀμφιβληστρον ἔκτεται, τῷ τῆς μὲν ἡμέρης ἰχθύς ἀγρεύει, τὴν δὲ νύκτα . . . ἴσθησι τὸ ἀμφιβληστρον καὶ ἔπειτα ἐσθὺς ὑπ' αὐτὸ κατεύδει, sc. ne conopes eum mordeant.

Apud Atticos scriptores enotavimus hos locos: Plato Soph. 235 B. περιειλήφαμεν ἐν ἀμφιβληστροικῷ τινι τῶν ἐν λόγοις . . . ὀργάνων. Antiphanis frg. 194 (Kock II. 92, Mei. III. 109) ἰχθύων ἀμφιβληστρον ἀνὴρ πολλοῖς ἐπιβάλλον. Sermo familiaris non est, id quod vel metrum docet. Menandri frg. 27 (Kock III. 11, Mei. IV. 78) ἀμφιβλήστρον περιβάλλεται. Denique in lingua communi vox usitata est pro eo quod est rete, velut LXX. Ps. 140 (141). 10, Eccles. 9. 15, Habac. 1. 15, 16, 17; NT. Matth. 4. 18, Marc. 1. 16. Unde ἀμφιβολεύς notionem piscatoris accepit Ies. 19. 8. In apparatu piscatorio vocem memorat Pollux I. 97, VII. 139, X. 132.

Derivatam significationem praebet Pollux II. 71, ubi de partibus oculi disserit: τῷ δὲ τετάρτῳ ἀραχνοειδεῖ καὶ ἀμφιβληστροειδεῖ, quod Latine vocatur retina. Galenus quoque eam saepius vocat ἀμφιβληστροικῆν. Hippocrates quidem vocem non habet, sed secundum Littrai indicem retinam nusquam affert. Nomen inventum esse videtur ab Herophilo Chalcedoniensi (IV. saeculo a. Chr. n.), cf. Rufus, p. 38 Clinch. ἐπειδὴ δὲ Ἡρόφιλος εἰκάζει αὐτὸν ἀμφιβλήστρον ἀνεσπασμένῳ, ἔνοι καὶ ἀμφιβληστροειδῆ καλοῦσιν.

Ex ipsa significatione sequitur, ut ἀμφιβληστρον „rete“ ab Ionibus peculiariter formatum sit. Iam vero per se quodvis instrumentum est, quo aliquid ἀμφιβάλλεται, unde notio retis deducitur addita impediendi et cohibendi vi, quae etsi a verbo ἀμφιβάλλειν non aliena est (cf. Soph. Ant. 344 chor. φύλον ὀρνίδων ἀμφιβαλῶν, sim. περιβάλλειν vel in prosa oratione), tamen non necessario in eo inest. In nomine igitur ἀμφιβληστρον notio verbi peculiari modo in angustius contracta est. Nusquam enim de simplici veste dictum est. Id autem aequè apud omnes Graecas gentes factum esse vix probabile videtur esse. Factum est certe apud Iones; apud Atticorum autem scriptorum neminem ita legitur vox, ut consuetudini pro certo tribuenda sit. Plato et Antiphanes poetico sermone utuntur, Menandri sermo haud procul abest a lingua communi. Neque est, qui vocem priscae Atthidi vindicet, nam verisimile non est eam aetate antehomerica floruisse.

ΘΕΟΠΡΟΠΟΣ, ΘΕΟΠΡΟΠΕΩ, ΘΕΟΠΡΟΠΙΑ.

cf. Rutherford, n. Phr. p. 15, Wittekind, p. 37.

Prom. 659 (658) trim. ὁ δ' ἔς τε Πυθῶ καὶ Διωδῶνης πυκνούς | θεοπρόπους ἰαλλεν. Soph. Trach. 822 chor. τοῦπος τὸ θεοπρόπον. frg. trag. adesp. 106 Nauck² = frg. com. adesp. 1232 (Kock III. 612, Mei. IV. 610) trim. apud Cic. ad Att. 15. 11. 3, 16. 6. 2 ἡ δεῦρ' ὁδός σοι τί δύναται [νῦν] θεοπρόπε. eiec. νῦν Cobet, qui nov. lect. p. 29 tragoediae versum vindicavit. Apud Aeschylum θεοπρόπος „nuntius“ est, qui oraculo consulendo mittitur; apud Sophoclem adiectiva vi cum voce ἔπος coniunctum significat „μάντευμα vaticinium“; in fragmento autem verisimile est θεοπρόπον iterum nuntium esse, ex quo quaeratur, quid sibi velit ἡ δεῦρ' ὁδός „via ad oraculum facta“.

θεοπρόπος eiusque derivata apud Atticos scriptores omnino non reperiuntur, leguntur autem iam apud Homerum de vate, qui oracula dat et prodigia interpretatur. Adiectivi vim habet N 70

Κάλχας . . . θεοπρόπος οἰωνιστής,

substantivi autem a 416

οὔτε θεοπροπίης ἐμπάζομαι, ἦντινα μήτηρ

ἔς μέγαρον καλέσασα θεοπρόπον ἐξερέηται,

item M 228. Unde oraculum est θεοπρόπιον A 85 θαρσήςσας μάλα εἰπέ θεοπρόπιον ὅτι οἶσθα, sim. Z 438. Pari sensu usurpatur θεοπροπία A 385 ἀγόρευε θεοπροπίας ἐνάτοιο. A 87 Δαναοῖσι θεοπροπίας ἀναφαίνεις. A 794 = Π 36 εἰ δέ τινα φρεσὶ ἦσι θεοπροπὴν ἀλεεῖναι de Achille, qui repondet Π 50 = a 415 supra allat. = β 201

οὔτε θεοπροπίης ἐμπάζομαι.

Qui θεοπρόπος est, θεοπροπεῖ A 109 = B 322 = β 184. Eodem sensu dicit Pindarus Pyth. IV. 190

μάντις ὀρνίχεσσι καὶ κλάροισι

θεοπροπέων ἱεροῖς Μόψος.

et Bacch. XI. 41

ἦ τινα θεοπροπὴν εἰδώς.

Et θεοπρόπιον quidem significationem vaticinii semper retinuit, cf. Herod. I. 7, 54, 68, 69, 165, III. 64, VII. 117, IX. 93. θεοπρόπος autem apud Iones quinti et quarti saeculi „nuntium“ significat, qui oraculi consulendi gratia mittitur: Herod. I. 67 πέμπαντες θεοπρόπους ἔς Δελφούς ἐπειρώτων; eadem ratione vox legitur I. 48, 78, 158, 174, V. 79, VI. 57, 135, VII. 140, 141. Sunt revera apud

Herodotum plerumque non Iones, qui *θεοπρόπους* mittunt, sed Lacedaemonii, Thebani alii. Scriptor nomen Ionicum substituit, cf. VI. 57 apud Lacedaemonios . . . *οἱ δὲ Πύθιοι εἰσι θεοπρόποι ἐς Δελφούς*. Accedit titulus Milesius in Dittenbergeri sylloga² nr. 660. 5 et 8: *ἃ [δὲ ἄ]ν ὁ θεὸς θεσπίσῃ, οἱ μὲν θεοπρόποι εἰσαγγειλάτωσαν εἰς ἐκκλησίαν . . . κ[α][λ] θεοπρόποι ἤρέθῃσαν κτλ.* Titulus IV. saeculi etsi Attica dialecto conscriptus est, tamen copia verborum magna ex parte ad Ionicam consuetudinem recedit, cf. I. 3 *ἄγεροις, 5 θεσπίσῃ*, idemque de voce *θεοπρόπος* nuntium significante dicendum est. Et quod in inscriptione Delphis reperta Delphica dialecto conscripta III. fere saeculi, Dittenb. syll.² nr. 484 (C-B. 2645. 2), legitur *Ματροφάνης Μενεκράτεος θεοπρόπος καὶ πρεσβευτὰς παρὰ τοῦ δήμου τοῦ Σαρδιανῶν*, sine dubio verba, quibus munus Metrophanis describitur, Sardoniorum, non Delphorum consuetudinem prodit; talis enim nuntius Delphis solet vocari *θεαρός* (*θεωρός*), cf. indic. C-B. IV p. 198 sq. Denique eodem sensu *θεοπρόπος* etiam apud recentiores legitur, velut Plut. Fab. 18 *καὶ γὰρ εἰς Δελφοὺς ἐπέμφθη θεοπρόπος Πικτωρ συγγενῆς Φαβίου*. Simil. Rom. 28, Nic. 13, Cim. 18, mor. p. 438 A. B., Luc. Alex. 41.

Denique *διοπροπίω* apud Boeotos in usu erat, cf. IGS. I. 3208 (C-B. I. 494), IV. saeculo exeunte: In tripode dedicando hi magistratus enumerantur: *ἄρχοντος . . ἀφεδριατευόντων . . γραμματεύοντος . . μαντευόμενω . . διοπροπίοντος . . [ἱα]ρ[α]τευόντος*. In lapide OIII; Boeckh, CIG. I, p. 776 interpretatus est: interpres oraculorum. Idem verbum extat IGS. I. 1673. 5 (C-B. 864. 5) *θ[ιοπ]ροπίοντος Δωλίου*. Vis vocabuli vix praecise definiri potest; nuntius certe significat sacerdotum quoddam genus, fortasse ut voluit Boeckh interpretem oraculorum, minime vero nuntium Ionico more.

Ea, quae a Thoma Mag. p. 180. 8 R. de voce *θεοπρόπος* congesta sunt, nihil novi docent.

Iam videmus Sophoclem Homeri morem sequi, a quo Aeschyli usus plane abhorret. Is cum recentiore Iade accuratissime consentit. Quaeritur igitur, utrum hic usus mere Ionicus fuerit an e communi ut ita dicam et Iadis et Atthidis fonte repetendus, ideoque priscae Atthidi vindicandus sit. Quae quaestio ut dirimatur, non parvi momenti est et nomen propr. *Θεόπροπος* et veriloquium.

N. pr. *Θεόπροπος* reperitur

I. Athenis, vide Kirchner, prosop. Attica nr. 7043—45.

1. CIA. I. 457 Θ. [A]αντίδος fin. V. saec.

2. CIA. IV. 2. 618b Θ. γραμματεὺς διασωτῶν anno 232.
3. Journ. of hell. stud. IX. 342 n. 4 Θ. pater Aristonici saec. III.
4. 5. CIA. II. 3460 et 3785 Θεοπροπίς in vasis sepulcralibus.

II. apud Iones

1. L. Diog. II. 17. 1 Θεοπροπίδαι gens Eretriae florens, unde natus erat Menedemus (IV.—III. saec.).
2. Bechtel, ion. Inschr. 102. 3 Θεόπροπο[ς] Milesius.
3. ibid. 153. 28 in titulo Smyrnaeo Ὀλυμπιόδωρο[ς] Θεοπροπίδου aet. inc.
4. ibid. 177. 8 [Θε]όπροπος Ζήνωνος Chius.
5. Hoffmann, gr. Dial. III p. 39, nr. 80 C 19 Θεόπροπος Chius.
6. Arch. Zeit. 1876, p. 141 nr. 19 aetatis Roman. Θεόπροπος Rhodius.

III. Varii.

Paus. 10. 9. 3 affert artificem Aeginensem, incertae originis sunt schol. II. 18. 486, CIG. 6582 (= IGIS. 1681), 6944, 5298.

Apparet igitur nomen in usu fuisse cum apud Atticos tum apud Iones, praeterea rarum. Ignotum est, quo sensu praedita vox in usum nominis proprii venerit. Jam videmus nos hac ratione nihil amplius proficere.

Graviora revera docemur veriloquio: De *θεο-* dubitari nequit; *-πρόπος* veteres et Buttmann, lexil. I, p. 19 sq. coniunxerunt cum stirpe *πρέπ-ω*. Sed accentus optime traditus *θεοπρόπος* docet adiectivum activa stirpis verbalis vi praeditum esse, ut a stirpe *πρέπ-ω* sensus idoneus deduci non possit. Veriloquium repperit L. Meyer, Kuhns Zeitschr. 22. 61, cf. Prellwitz, et. Wörterb.: *πρόπος* aus *procos fragend (= lat. *procus* Freier), indem *ç* unter dem Einflusse des labialen Anlauts zu *q* wurde. „Gott befragend“ zu *ksl. prositi* etc., quo veriloquio et sonorum et accentus et sensus rationi satisfit. Aetate vetustiore sacerdotes deum interrogare solebant, unde apud Homerum quilibet *μάντις θεοπρόπος* vocari potest, postea Graeci auxilio oraculorum potius deum interrogabant, cuius gratia nuntios mittebant, qui item iure poterant appellari *θεοπρόποι*. Sic Ionum usus ortus esse videtur; Athenienses autem reliquique Graeci talem nuntium suo quique nomine appellaverunt, velut Athenienses eorumque vicini dicere solebant *θεωρός*. Quam vocem iam Aeschyli aetate hunc sensum

habuisse demonstrat locus Sept. 858 (837) chor: τὰν ἄστονον μελάγκροκον ναύστολον θεωρίδα de cymba Charonis. Quae cum ita sint, neque veri dissimile est vocem θεωπρόπος aliquando Atticis in usu fuisse, et apparet eos illam nunquam de nuntio oraculi consulendi gratia misso usurpasse.

Accedit in voce θεωπρόπος mensura $\cup\cup\cup$, cum homo Atticus praetulisset $\cup\cup\cup$, cf. de Mess, Mus. Rhen. 58, p. 286. Is comprobavit positionem ante mutam cum liquida ex epicis et iambicis Ionum carminibus in tragoediam receptam ab Attica dialecto alienam esse. Nova igitur accedit causa, cur θεωπρόπος in tragoedia inter voces Ionicas ponamus.

ΨΗΓΜΑ.

Ag. 442 (424) chor.

ὁ χρυσαιμοιβὸς δ' Ἄρης σωμαίων
καὶ ταλαντοῦχος ἐν μάχῃ δορὸς
πυρωθὲν ἐξ Ἴλιου
φίλοισι πέμπει βαρὺ
ψῆγμα δυσδάκρυτον ἀν-
τήνορος σποδοῦ γεμί-
ζων λέβητας ἐθόετους.

Ψῆγμα a stirpe ψακ- (cf. ψακάς, ψήγω) formatum „ramentum“ est. Neque vero de quolibet ramento usurpatur, sed in duas significationes artius circumscriptas abiit, nam apud philosophos quosdam particulae corporum minimae hac voce nominantur, apud reliquos autem scriptores ψῆγμα „ramentum auri“ est.

Inter philosophos fortasse iam Heraclitus voce ψῆγμα vel ψηγματίον usus est, etsi incertum est, quemnam sensum ei dederit. cf. doxogr. p. 312 et Dielsii prol. p. 221. Atque Aristoteles π. οὐρ. III. 5, ubi doctrinam Heracliteorum quorundam commemorat, dicit p. 304 a 21 ἐκ τοῦ λεπτομερεστάτου ἀντιθεμένου φασὶ γίνεσθαι τᾶλλα καθάπερ ἂν εἰ συμφυσομένον ψήγματος. Potissimum autem ita vocari solet, quod nos dicimus „Sonnenstäubchen“, id quod Democritus dixisse videtur, cf. Aristot. π. οὐρ. IV. 6, ubi illius doctrinae mentionem facit, p. 313a 20: natate quasdam res propter exiguitatem οἶον ψῆγμα καὶ ἄλλα γεώδη καὶ κονιορτώδη ἐπὶ τοῦ ἀέρος. Eodem sensu vocem usurpat Plut. mor. p. 722A, qui ex Anaxagora argumentum nec non ipsam fortasse vocem hausit. Denique Plut. mor. p. 695B de particulis nivis, Longin. frg. 7 (Toup.) apud Euseb.

praep. evang. XV. 21 p. 823 B de atomis vocem *ψῆγμα* exhibent, qui quibus ex fontibus hauserint, incertum est. Sim. Hes. *ψῆγμα· ξύσμα ἢ μικρὸν θρύμμα, κλάσμα*, Suid. *ψῆγματα· μικρὰ κομμάτια*. Id vero tenendum est *ψῆγμα* significans particulam corporis minimam vocabulum esse philosophorum peculiare.

Alterius significationis exempla nobis praebet Herodotus, qui *ψῆγμα* vocat aurum a fluviis velut a Pactolo delatum: V. 101 *ἐπὶ τὸν Πακτωλὸν ποταμὸν ὃς σφι ψῆγμα χρυσοῦ καταφορέων ἐκ τοῦ Τιμῶλου . . .* Plerumque omittitur *χρυσοῦ*: I. 93 *τοῦ ἐκ τοῦ Τιμῶλου καταφερομένου ψήγματος*, II. 125 *ἐς σωρὸν ψήγματος*, eodem sensu III. 94—98 saepius. Satis prope accedit ad hunc usum inscriptio Deli in insula reperta III. saeculi, Bull. de corr. hell. VI (1882), p. 29 (Dittenb. ² nr. 588) l. 89, 95, 97, 118, 123, 188, ubi frustulae aureae et argenteae rerum pretiosarum, quae fractae et laesae erant, vocantur *ψήγματα χρυσᾶ, ἀργυρᾶ, ἀργυρᾶ ἐπιχρυσσα, ὑπάργυρα, παντοδαπά*, cf. Bull. l. c. p. 134. Apud reliquos quoque scriptores *ψῆγμα* auri ramentum est, velut Eubulus, cum fingat in Hymetto arenam auream ortam esse, dicit frg. 20 (Kock II. 172, Mei. III. 215) *ὡς χρυσοτεύκτου ψήγματος πεφηνότος*. Neque aliter recentiores voce usi sunt Luc. Gall. 16, Plut. Dem. 4, Diodor. 2. 50. 1 saep. Huic denique usui addendus est locus Aeschyleus, nam cum reliquiae heroum cum thesauro auri comparentur, etiam voce *ψῆγμα* nullo modo quodlibet, sed auri ramentum indicatur.

ψῆγμα, quod a quovis homine Graeco formari poterat, apud Iones peculiarem aurei ramenti sensum accepit, quibus certe genuinum significatum non ignotum fuisse philosophorum testimoniis supra allatis comprobatur. Hunc igitur usum peculiarem una cum re recepit Eubulus recentioresque scriptores, verum etiam apud Aeschylum vox Ionica putanda est, cum is significationem secundariam recipiens cum Herodoto plane consentiat.

ΑΜΦΙΔΕΞΙΟΣ.

Aesch. frg. 240 metr. inc. ex Hesychio: *ἀμφιδεξίους χειρῶν ταῖς τῶν τοξοτῶν διὰ τὸ ἑκατέραν χεῖρα ἐνεργεῖν ἐν τῷ τοξεύειν*. *Αἰσχύλος Τηλέφω*. frg. 266. 2 trim. apud Stob. Flor. 125. 7 *καὶ τοὺς θανόντας εἰ θέλεις εὐεργετεῖν | εἴτ' οὖν νακουργεῖν ἀμφιδεξίως ἔχει | τῷ μήτε χαλρεῖν μήτε λυπεῖσθαι φθιτούς*. Illo loco sensu primario vox ponitur pro „ambidexter“, hic seu trite seu metaphoricè pro „anceps, par in utramque partem“. Item vox apud reliquos tragicos

poetas metaphorice usurpatur servato sensu „par in utramque partem“. Soph. Oed. tyr. 1243 trim. κόμην σπῶσ' ἀμφιδέξιους ἀκμαῖς. Oed. Col. 1112 trim. ἐρείσατ' . . πλευρὸν ἀμφιδέξιον | ἐμφύντε τῷ φύσαντι. Eurip. Hipp. 780 trim. ἀμφιδέξιον σίδηρον. frg. trag. adesp. 355. 2 trim.

(A). πρὸς θῆλυ νεύει μᾶλλον ἢ ἐπὶ τᾶρσενα;

(B). ὄπου προσῆν τὸ κάλλος, ἀμφιδέξιος.

In pedestri oratione extat apud Hippocratem, ἀφ. VII. 43, L. IV. 588. γυνή ἀμφιδέξιος οὐ γίνεται. Quae verba per se obscura Baccheus apud Erotianum, p. 43. 3 sic explicat:

Βακχεῖός φησιν ἀμφοτεροδέξιος, ὡς ἀμφήκης ὁ ἀμφοτέρωθεν ἠκονημένος. σαφές δ' αὐτὸ ποιεῖ ὁ Εὐριπίδης ἐν Ἴππολύτῳ (vide supra) λέγων ἀμφιδέξιον σίδηρον ἀντὶ τοῦ ἐκατέρωθεν τέμνοντα. ὁ δὲ Ἴπποκράτης οὐκ ἐπὶ τοῦ ἀμφήκους, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ εὐχρηστοῦ τίθεται κατ' ἀμφοτέρα τὰ μέρη. διδάσκει δὲ καὶ ὁ ποιητῆς τὸ μὴ καθ' ἓν μόνον μέρος εὐχρηστον περιδέξιον λέγων. (Φ 163.) ἦρωσ Ἄστεροπαῖος, ἐπεὶ περιδέξιος ἦεν. ὁμοίως καὶ ὁ Ἰππῶνάξ (frg. 83. 2) φησιν· ἀμφιδέξιος γὰρ εἰμι κοῦχ ἀμαρτάνω κόπτων. μέμνηται καὶ Ἡρόδοτος τῆς λέξεως· (V. 92 ε.) <Κυνέλω ἐγένετο ἀμφιδέξιον χρηστήριον ἐν Δελφοῖσι>. δεῖ οὖν ἀκούειν τοῦ Ἰπποκράτους λέγοντος, ὅτι γυνή κατ' ἀμφοτέρα τὰ μέρη τοῦ σώματος οὐκ ἔστιν εὐχρηστος. οὐ γὰρ εὐχρηστος ἐν τῷ ἐνεργεῖν ἔστι, καθάπερ πολλοὶ τῶν ἀνδρῶν. ὁ δὲ Γλαυκίας φησὶν, ὅτι τὸ ἀμφιδέξιον οὕτω χρῆ ἀκούειν, ὡς εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τῆς ὑστέρας οὐ γίνεται γυναικίον σῶμα διὰ τὸ τὰ μὲν ἄρσενα ἐν τοῖς δεξιοῖς, τὰ δὲ θήλεα ἐν τοῖς ἀριστεροῖς. πλὴν οὐκ ὀρθῶς ἀπεφήνατο. πῶς γὰρ ἦν δίδυμα ἢ τριδύμα γεννᾶν τὴν γυναῖκα;

Quomodo mulier possit vocari „par in utramque partem“, iam antiquis dubium fuit, cf. Sext. adv. log. I. 50, Plut. mor. p. 905 E, aliter Galen. tom. XVIII. 1 p. 147 (Kühn) in comm. ad loc. Hippocr. et in lex. Hippocr. Id pro certo cum Baccheo statui-mus vocem ἀμφιδέξιος tralate significare εὐχρηστον κατ' ἀμφοτέρα τὰ μέρη.

Vox in hexametro locum non habet propter mensuram, quare Homerum minus accurate περιδέξιος dixisse putant. Quod vocabulum ceteroquin aut μάλα δεξιόν significat, velut Aristoph. nub. 949 chor. νῦν δεῖξετον τῷ πισύνω τοῖς περιδεξιλοῖσι λόγοισι καὶ φρον-τιοῖ . . . aut id, quod περὶ τῆ δεξιᾶ geritur, armillam, ut LXX. Exod. 35. 22, Num. 31. 50, Ies. 3. 20, Flind. Petrie Pap. II, prooem.

p. 23 l. 24 add. ad I. 12 (III. saeculi a. Chr. n.) vide Deissmann, Bibelstud. p. 148. Apud Homerum autem *περιδέξιος* non *μάλα δεξιός* explicandum esse, id quod interpretum pars voluit, ideo quod praepositio *περι* nusquam alibi in utramque partem significaret¹⁾, sed revera idem valere atque „ambidexter“, recte Baccheus, Buttmannus alii inde concluderunt, quia Asteropaeus duabus hastis iaculatur.

Quocum convenit, quod ubicumque a poetis recentioribus *περιδέξιος* de ambidextro dicitur, vox ex Homero hausta videtur esse, cf. Callim. frg. 303. 5, anth. Pal. XII. 247 al. Dubium autem non est, quin etiam Homeri aetate *ἀμφιδέξιος* ambidexter fuerit, ut Hipponax voce utitur; tralate eam exhibet Herodotus de oraculo accipiti.

Neque ignota Cypriis vox fuit, quibus deus colebatur *Ἄμφιδέξιος*, qui ambidexter putabatur (cf. Hoffmann, gr. Dial. I, p. 73, nr. 137, Usener, Mus. Rhen. 58, p. 346).

Scriptores vere Attici vocem vitant; sed Aristoteles ea sensu genuino utitur p. 497 b 31, 958 b 20, 1134 b 34, 1194 b 34, 1274 b 13, cf. Pollux II. 159 *ἀμφιδ. ὁ ταῖς δυοῖν χειρῶν ἐνεργῶν δεξιῶς*. Tralate dixit Polemon apud Ath. XV, p. 698 B *παλζειν ἀμφιδέξιως*.

Eodem sensu, quo *περιδέξιον* in usu fuisse iam cognovimus, in titulo Attico *ἀμφιδέξιον* usurpatur CIA. III. 1 add. 238 b inter dona Asclepio oblata: (*ὁ δεῖνα*) [*ἀμ*]φιδέξιν [. . . dedicat, cf. Hes. *ἀμφιδέξια· ψέλ(λ)ια*, quod iniuria temptarunt, cf. notam M. Schmidtii. *ἀμφιδέξιος* „ambidexter“ iam evanuerat illa aetate, nam testimonia rara sunt et ad antiquiorum scriptorum imitationem redire videntur, velut Luc. Iupp. trag. 48 *ἀμφιδέξιον ἔπος* ad Herod. V. 92. Notio ambidextri nova voce exprimitur, „*ἀμφοτεροδέξιος*“ apud Baccheum Erot. p. 43. 3, LXX iudic. 3. 15, 20. 16, recc. saepius.

Haec fere de voce *ἀμφιδέξιος*²⁾ eiusque gente traduntur. Primo obtutu videmus vocem et proprie et tralate usurpari ab Ionibus,

¹⁾ cf. Buttmann, lexil. II. 219. Apoll. lex. Hom. s. v. *περιδ. οἱ μὲν περισῶς δεξιὸς περι τὴν τοῦ δόρατος βολήν, οἱ δὲ κατ' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν ὡς τῆ δεξιᾷ βάλλων*, item apud Hesych. s. v. *περιδ.*

²⁾ *ἀμφορίστερος*, oppositum vocis *ἀμφιδέξιος*, nunquam in usu fuit. Exhibet vocem Aristophanes in frg. 512 (Kock I. 523, Mei. II. 1156) tradito apud Galenum, vol. XVIII. 1 p. 147 (Kühn) et Phrynichum, Bekk. anecd. p. 31. 30. Is autem addit: *σκαπτικὸν πᾶν τὸ ὄνομα*. Ad Aristophanem redit Pollux II. 160 *τό γε μὲν ἀμφορίστερον Ἀττικόν*.

nisi μεταξύ. Eodem sensu extat apud Aristot. d. partt. anim. 14, p. 676 a 2 τότε γὰρ ἤδη μεταίχμιον γίνεται τῶν τόπων ἀμφοτέρων, ut paulo ante μεταξύ dixerat, et posteriores velut Luc. amor. 40, Plut. Brut. 48, schol. Aesch. Sept. 763 (746) ¹).

Res igitur eadem est atque in vocibus ἀμφιδέξιος et ἀμφιλαφής. Apud Iones vox proprie et tralate usurpatur, apud Atticos omnino non nota est, tragoedia usum sequitur Ionum. Quem consensum vix quisquam contendat fortuitum esse. Quare vox propter causas supra indicatas (p. 46sq.) Ionibus tribuenda videtur esse.

ΠΑΛΙΓΚΟΤΟΣ.

Suppl. 376 (361) trim. ἄγος μὲν εἶη τοῖς ἐμοῖς παλιγκότοις. ibid. 571 (549) trim. τί τοὺς ἀναλωθέντας ἐν ψήφῳ λέγειν | τὸν ζῶντα δ' ἀλγεῖν χρῆ τύχης παλιγκότου. Ag. 863 (827) trim. γυναῖκα . . . πολλὰς κλύουσας κληδόνας παλιγκότους. ibid. 874 (838) trim. τοιῶνδ' ἕκατι κληδόνων παλιγκότων. Eurip. frg. 572 trim. ἔν ἐστι πάντων πρῶτον εἶδέναι τουτί, | φέρειν τὰ συμπιπτοντα μὴ παλιγκότως. Ex his testimoniis quasi elucet vocem παλιγκοτος in tragoedia simpliciter „adversarium“ significare.

Atticorum sermoni familiari vox ignota fuisse videtur; nam Aristoph. Pac. 390 μὴ γένη παλιγκοτος ἀντιβολοῦσιν ἡμῖν in choro dicit et Antiphon sophista frg. 131 (Blass, p. 143. 2) φέρε δὴ, μὴ τὰ παλιγκοτα λέγωμεν etiam alias voces ab Atticorum sermone alienas (ἀπαρτιλογία, ἀμανρός) exhibet.

Ex poetis vetustioribus habet

Archil. frg. 87. 2

ὄραξ ἴν' ἔστ' ἐκεῖνος ὕψηλός πάγος
τρηχός τε καὶ παλιγκοτος.

Sappho frg. 72 (etym. magn. 2. 43)

ἀλλὰ τις οὐκ ἔμμι παλιγκότων
ὄργαν, ἀλλ' ἀβάκην τὰν φρέν' ἔχω.

Pind. Nem. IV. 96

μαλακὰ μὲν φρονέων ἐσλοῖς,
τραχὺς δὲ παλιγκότοις ἔφεδρος.

id. Ol. II. 20

πῆμα θνύσκει παλιγκοτον δαμασθέν.

---

¹) De forma recentiore μεσαιχμιος et μεσαιχμιον Hesych. cf. Lobeck ad Phryn. p. 194 sq.

et Prellwitz et. Wörterb. s. v. *λάφυρον*: *ἀμφιλαφής* est „umfassend“, sicut verbum *ἀμφιλαμβάνειν* ex Hippocrate π. ἄρθρ. ἐμβ. 37, II. 157. 6 Klw. notum est. Radix est labh-. Quam originatorem cur repudiet Leo Meyer, gr. Etym. I, p. 248, negans *-λαφεισ-* adhuc explicatum esse, non video. Ex illa primaria significatione reliquae facillime derivantur: umfassend — weit — breit — umfangreich — zahlreich sim. Usus vocis iisdem fere finibus circumscriptus est atque vocis *ἀμφιδέξιος*: proprie et tralate occurrit apud Iones, item apud tragicos et Pindarum, non apud Homerum, non apud Atticos, nam Plato imprimis in Phaedro magis poetice loquitur, quam ut Atticae consuetudinis testis incorruptus sit. Quae cum ita sint, vocem inter Ionicas ponendam duximus iis causis commoti, quas exposuimus s. v. *ἀμφιδέξιος*. Ne quis vero ex mensura dubitationem moveat, quia — — — — — revera in iambo dici nequeat, talis vocis locus in eodis fuit, cf. Archil. frg. 84 sqq.

METAIΧΜΙΟΣ.

Sept. 197 (179) trim. *ἀνὴρ γονή τε χῶτι τῶν μεταίχμιον* „vir mulierque et si quid in medio est“, cf. schol. *κεκινδύνευται . . . τὸ μεταίχμιον κτλ.* Choeph. 63 (57) chor. *ἐν μεταίχμιῳ σκότου μένει.* ibid. 589 (575) chor. *πεδαίχμιοι λαμπάδες πεδάοροι.* His quoque locis *μεταίχμιος* est „in medio“, plane neglecta vocis etymologia. Quam stricte sequitur Eurip. Phoe. 1240, 1279, 1371, Heracl. 803 trim. ubi *μετ.* significat „inter exercitus“. Detrite exhibet vocem Lycophr. Al. 443 trim. *ἐν μεταίχμιῳ . . . ἀγνῶν ἡρώων* „inter sacros tumulos“. ibid. 1435 trim. *πολλοὶ δ' ἀγῶνες καὶ φονοὶ μεταίχμιοι*, quod paraphr. explicat *ἐν τῷ μεταξὺ*.

Atticis vox plane ignota est. Servatur autem in iambo adesp. 20, Bergk, lyr. poet. ³ III, p. 1326 apud Cic. ad Att. VI. 3 init. *πολλὰ δ' ἐν μεταίχμιῳ | Νότος κνλινδει κύματ' εὐρείης ἀλός.* Praeterea apud Herodotum haud semel: VI. 77 *μεταίχμιον οὐ μέγα ἀπολιπόντες* (Argivi) *ἴζοντο ἀντιοὶ τοῖσι Λακεδαιμονίοισι.* VI. 112 *ἦσαν δὲ στάδιοι οὐκ ἐλάσσονες τὸ μεταίχμιον αὐτῶν ἢ δεκά* (inter Athenienses et Persas). VIII. 140 β *δεμαλνω ὑπὲρ ὑμέων ἐν τριβῶ τε μάλιστα οἰκημένων τῶν συμμάχων πάντων αἰεὶ τε φθειρομένων μούνων ἐξαίρετον μεταίχμιόν τε τὴν γῆν ἐκτεμημένων* (inter Persarum regnum et Atticam). Atque prioribus duobus locis sensu primario vox legitur „inter arma“ sive „inter exercitus“. In iambo autem illo et Herodoti tertio loco plane contritum est neque aliud significat

ΧΕΙΡΩΝΑΞ, ΧΕΙΡΩΝΑΞΙΑ.

cf. Wittekind, p. 28.

Prom. 45 trim. ὦ πολλὰ μισηθεῖσα χειρωναξία. Choeph. 761 (742) trim. διπλᾶς δὲ τάσδε χειρωναξίας ἔχουσα. Est autem altero loco munus Hephaesti Prometheum vincere iussi, altero nutricis Orestae. Soph. frg. 760 trim. πᾶς ὁ χειρῶναξ λεῶς de fabris. simil. Hes. χειρῶναξ λεῶς· ὁ χειροτέχνης. Poll. II. 151 καὶ χειρῶνακτες παρὰ Σοφοκλεῖ. Eurip. frg. 795. 3 trim. οὐ τῶνδε χειρῶνακτες ἄνθρωποι λόγων sc. oraculorum. Lycophr. Al. 521 trim. χειρῶνακτες ἐργάται διπλοῖ . . . ἐλατύπησαν de Apolline et Neptuno.

Apud Atticos scriptores vox non legitur, ideoque a grammaticis repudiatur (cf. infra).

Contra apud Iones perquam usitata est. Herod. I. 93 ἐξεργάσαντο δέ μιν (χῶμα γῆς) οἱ ἀγοραῖοι ἄνθρωποι καὶ οἱ χειρῶνακτες καὶ ἐνεργαζόμενοι παιδίσκαι. II. 141 χειρῶνακτας καὶ ἀγοραῖους ἀνθρώπους. II. 167 ὀρέων καὶ Θρηῆκας . . . τοὺς δὲ ἀπαλλαγμένους τῶν χειρωναξίεων γενναίους νομίζοντες εἶναι. Oppositi sunt οἱ τὰς τέχνας μανθάνοντες. Hippocrates eodem sensu de fabris π. ἄρθρ. ἐμβ. 53, II. 193. 18 Klw. χειρῶναξι ἄρα τοῦτοισι χρέονται i. e. Amazones viris. Et π. καρδ. 8, L. IX. 86 καίτοι δοκέω τὸ πολήμα (τὰ „οὐατα“ τῆς καρδίας) χειρῶνακτος ἀγαθοῦ. „Medicus“ significatur π. διατ. ὄξ. 8, I. 113. 5 Klw. ὡστ' εἰ ἔν γε τοῖσιν ὄξυτάτοις τῶν νοσημάτων τοσόνδε διοίσουσιν ἀλλήλων οἱ χειρῶνακτες (= οἱ ἰατροί). Item ibid. 44, I. 131. 14 Klw. τὰ δὲ τοιάδε μάλιστα καθυβρίζεται τῶν χειρωνακτέων ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Forma singularis χειρῶνάκται etiam ab Erotiano traditur p. 37. 5 χειρῶνάκται· χειροτέχνη. Significat igitur fabrum, opificem, medicum.

Apud scriptores recentiores legimus [Plat.] Axioch. 368B τὰς χειρωνακτικὰς ἐπέλθωμεν καὶ βαναύσους (i. e. τέχνας vel ἐπιτηδεύσεις), simil. χειρῶναξ Luc. somn. 9, Plut. mor. 802A.

Ad Asiaticam, id est Ionicam originem recedit Aristot. oecon. II p. 1346a 4 de vectigalibus satraparum: ἕκτη δὲ ἡ ἀπὸ τῶν ἄλλων, ἐπικεφαλαιὸν τε καὶ χειρῶνάξιον προσαγορευομένη. Est igitur pensitatio, quae ab opificibus viritim debetur. Gemina significatione ponitur χειρῶνάξιον in chartis Aegyptiacis maximeque redit in certa formula: κοπής καὶ τριχὸς καὶ χειρωναξίου Greek Pap. II. 60. 4, Pap. Berol. II. 617. 3, Amh. Pap. II. 119. 4, Fayûm T.

Maxime vero in usu est apud pedestris orationis scriptores Ionicos: Herod. IV. 156 *μετὰ δὲ αὐτῶ τε τούτῳ καὶ τοῖς ἄλλοις Θηραίοισι συνεφέρετο παλιγκότως* „postea illi ipsi ceterisque Theraeis adverse accidit“, nec vero vertendum est, id quod Schweighäuser in lex. Herod. p. 279 fecit, „nova mala in eos incubuerunt“, ut ex contextu facile cognoscitur. Apud Hippocratem *παλιγκοτος* eum statum morbi indicat, ubi periculum imminet. Repetitionis vis ne his quidem locis inest, de qua grammatici verba faciunt, cf. Erot. p. 106. 8 *παλιγκοτωτάτοις· φιλυποστρόφοις νοσήμασι* ad *ἐπιδ. β' II. 24, L. V. 96: βραχὺ δὲ τι τουτέων τοῖσι παλιγκοτωτάτοισι κρόταφοι θερμοί*; vide Galen. vol. XVIII. 2 p. 464 (Kühn) *τὰ κακοήθη παθήματα παλιγκοτα καλεῖ καὶ τὸ παλιγκοταίνειν τὸ οἷον πάλιν κακοηθεύεσθαι*. Similiter Hippocr. *ἐπιδ. δ' 20, L. V. 160 ὁ ἀπὸ τοῦ κεραμέου ἵπνου καταπεσών, ᾧ οὐ προσεβλήθη ἀτίκα σικύη, ἐκαύθη ἔσω, καὶ εἰκοστῇ ἐπαλιγκότησεν*, item *γυν. β' 171, L. VIII. 350*. Imprimis in fracturis, cum tertio vel quarto die ingravescant, *παλιγκότησις* vocatur. *π. ἄρθρ. ἐμβ. 67 II. 220. 3 Klw. τεταρταῖα γὰρ ἰόντα ἐπισημαίνει τῆσι παλιγκοτήσῃ μάλιστα*; simil. *μοχλ. 30—31, II. 261. 21, 262. 3, 21 Klw. π. ἄρθρ. ἐμβ. 27, II. 145. 7 Klw. π. ἄγμ. 11, II. 65. 19, 22, 66. 5, 8 Klw.*

Mature autem intermortuum videtur fuisse vocabulum neque in *κωμῆν* receptum. Quod poetae Alexandrini, Theocr. 22. 58, Mosch. 4, 92 al. eo utuntur, imitationem veteris poesis prodit.

παλιγκοτος, ut videre licet, in usu est apud Iones et tragicos nec non lyricos poetas. Ex iis autem, quae de veriloquio disputaverunt (Prellwitz, etym. Wörterb. s. v. *παλιγκοτος* et *κότος*, L. Meyer, gr. Etym. I, p. 315 s. v. *ἄλλόκοτος*) dubium non est, quin sit *πάλιν κότος*, etsi nusquam revera significat „iterum iratus“¹⁾, sed simpliciter „adversarius“. Notionem igitur repetitionis usu perpetuo plane periisse videmus, cf. Suid. *παλιγκοτος· ὀργίλος, στυγνός, φοβερός, ἐναντιός κτλ.* sim. Hesych. Ideo, quod etiam in hoc vocabulo sensus peculiari modo¹⁾ mutatus est, vocem, cum in usu fuerit apud Iones, et tragicos lyricosque poetas, Ionicae consuetudini vindicamus.

¹⁾ Lexici interdum hanc versionem praebent, cuius fons sola grammaticorum veterum doctrina est (Erotian. Galen. Suid.). Scriptorum loci eam satis refutant.

²⁾ Simili ratione in Germana lingua „wieder“ (iterum) factum est „wider“ (adversus), quae una eademque vox est. *πάλιν* in Graeco sermone nusquam alibi sensum contrarii praebere videtur.

Α 1 γ, De Aeschylī copia verborum.

Notis hisce usus sum:

- C-B. Collitz-Bechtel, Samml. d. griech. Dialektinschr.
Klw. Hippocratis opera edid. H. Kuehlewein, pars I 1894,
pars II 1902.
L. Hippocratis opera edid. Littré.
LXX. Veteris testamenti versio Graeca, quae vocatur Septuaginta.
NT. Novum testamentum.
-

VITA.

Natus sum Fridericus Eduardus Wolfgangus Aly Magdeburgi Saxonum anno 1881 pridie Id. Sext. patre Friderico matre Anna e gente Lochte, quibus gaudeo superstitibus. Fidem profiteor evangelicam. Litterarum elementis imbutus Magdeburgi in claustro Dominae Nostrae, quod adhuc Urbani auspiciis floret, testimonium maturitatis adeptus sum Burgi prope Magdeburgum siti patris optimi auspiciis anno 1899. Vere h. a. Marpurgum Chattorum me contuli, ubi per ter senos menses studiis philologis, philosophis, archaeologicis incubui. Tum Bonnam migravi, ubi isdem studiis per quinques senos menses me dedi. Docuerunt me viri doctissimi: v. Below, Birt, Cohen, Justi, Maass, Schroeder, v. Sybel, Thiele Marpurgenses, Buecheler, Elter, Erdmann, Hampe, Loeschcke, Nissen, Radermacher, Solmsen, Sudhaus, Usener Bonnenses. Seminarii philologorum Marpurgensis sodalis fui extraordinarius per bis senos menses, tum praeceptorum insigni beneficio seminario philologorum Bonnensi adscriptus sodalis ordinarius per ter senos menses, etiam senior sem. per sex menses fui. Ad exercitationes philologas et epigraphicas Buecheler, philologas Solmsen, palaeographicas Hampe, archaeologicas v. Sybel et Loeschcke, theologicas Usener, philosophicas Cohen et Erdmann me benevole admiserunt.

Quibus viris omnibus gratias ago quam plurimas, imprimis autem non solum seminarii directoribus Buechelero, Eltero, Usenero, verum etiam Solmsenio et Brinkmanno, qui mihi in conscribenda hac dissertatione adiutores fidissimi indicesque gravissimi fuerunt. Quibus quantum debeam, nunquam obliviscar.

---

habuisse demonstrat locus Sept. 858 (837) chor: τὰν ἄστονον μελάγκροκον ναύστολον θεωρίδα de cymba Charonis. Quae cum ita sint, neque veri dissimile est vocem θεοπρόπος aliquando Atticis in usu fuisse, et apparet eos illam nunquam de nuntio oraculi consulendi gratia misso usurpasse.

Accedit in voce θεοπρόπος mensura $\cup\text{---}\cup\text{---}$, cum homo Atticus praetulisset $\cup\cup\cup\text{---}$, cf. de Mess, Mus. Rhen. 58, p. 286. Is comprobavit positionem ante mutam cum liquida ex epicis et iambicis Ionum carminibus in tragoediam receptam ab Attica dialecto alienam esse. Nova igitur accedit causa, cur θεοπρόπος in tragoedia inter voces Ionicas ponamus.

ΨΗΓΜΑ.

Ag. 442 (424) chor.

ὁ χρυσαμοιβὸς δ' Ἄρης σωμάτων
καὶ ταλαντοῦχος ἐν μάχῃ δορός
πυρωθὲν ἐξ Ἴλλου
φίλοισι πέμπει βαρὺ
ψῆγμα δυσδάκρυτον ἀν-
τήνορος σποδοῦ γεμύ-
ζων λέβητας εὐθέτους.

Ψῆγμα a stirpe ψακ- (cf. ψακός, ψήχω) formatum „ramentum“ est. Neque vero de quolibet ramento usurpatur, sed in duas significationes artius circumscriptas abiit, nam apud philosophos quosdam particulae corporum minimae hac voce nominantur, apud reliquos autem scriptores ψῆγμα „ramentum auri“ est.

Inter philosophos fortasse iam Heraclitus voce ψῆγμα vel ψηγματίον usus est, etsi incertum est, quemnam sensum ei dederit. cf. doxogr. p. 312 et Dielsii prol. p. 221. Atque Aristoteles π. οὐρ. III. 5, ubi doctrinam Heracliteorum quorundam commemorat, dicit p. 304 a 21 ἐκ τοῦ λεπτομερεστάτου ἀντιθέμενου φασὶ γίνεσθαι τᾶλλα καθάπερ ἂν εἰ συμφυσωμένον ψήγματος. Potissimum autem ita vocari solet, quod nos dicimus „Sonnenstäubchen“, id quod Democritus dixisse videtur, cf. Aristot. π. οὐρ. IV. 6, ubi illius doctrinae mentionem facit, p. 313 a 20: natate quasdam res propter exiguitatem οἶον ψῆγμα καὶ ἄλλα γεώδη καὶ κοινορτώδη ἐπὶ τοῦ ἀέρος. Eodem sensu vocem usurpat Plut. mor. p. 722 A, qui ex Anaxagora argumentum nec non ipsam fortasse vocem hausit. Denique Plut. mor. p. 695 B de particulis nivis, Longin. frg. 7 (Toup.) apud Euseb.

praep. evang. XV. 21 p. 823 B de atomis vocem *ψῆγμα* exhibent, qui quibus ex fontibus hauserint, incertum est. Sim. Hes. *ψῆγμα ξύσμα ἢ μικρὸν θρύμμα, κλάσμα*, Suid. *ψῆγματα· μικρὰ κομμάτια*. Id vero tenendum est *ψῆγμα* significans particulam corporis minimam vocabulum esse philosophorum peculiare.

Alterius significationis exempla nobis praebet Herodotus, qui *ψῆγμα* vocat aurum a fluviis velut a Pactolo delatum: V. 101 *ἐπὶ τὸν Πακτωλὸν ποταμὸν ὃς σφι ψῆγμα χρυσοῦ καταφορέων ἐκ τοῦ Τιῶλου* . . . Plerumque omittitur *χρυσοῦ*: I. 93 *τοῦ ἐκ τοῦ Τιῶλου καταφερομένου ψήγματος*, II. 125 *ἐς σωρὸν ψήγματος*, eodem sensu III. 94—98 saepius. Satis prope accedit ad hunc usum inscriptio Deli in insula reperta III. saeculi, Bull. de corr. hell. VI (1882), p. 29 (Dittenb. ² nr. 588) l. 89, 95, 97, 118, 123, 188, ubi frustulae aureae et argenteae rerum pretiosarum, quae fractae et laesae erant, vocantur *ψήγματα χρυσᾶ, ἀργυρᾶ, ἀργυρᾶ ἐπίχρυσσα, ὑπάργυρα, παντοδαπά*, cf. Bull. l. c. p. 134. Apud reliquos quoque scriptores *ψῆγμα* auri ramentum est, velut Eubulus, cum fingat in Hymetto arenam auream ortam esse, dicit frg. 20 (Kock II. 172, Mei. III. 215) *ὡς χρυσοτέκτον ψήγματος πεσσηνότος*. Neque aliter recentiores voce usi sunt Luc. Gall. 16, Plut. Dem. 4, Diodor. 2. 50. 1 saep. Huic denique usui addendus est locus Aeschyleus, nam cum reliquiae heroum cum thesauro auri comparentur, etiam voce *ψῆγμα* nullo modo quodlibet, sed auri ramentum indicatur.

ψῆγμα, quod a quovis homine Graeco formari poterat, apud Iones peculiarem aurei ramenti sensum accepit, quibus certe genuinum significatum non ignotum fuisse philosophorum testimoniis supra allatis comprobatur. Hunc igitur usum peculiarem una cum re recepit Eubulus recentioresque scriptores, verum etiam apud Aeschylum vox Ionica putanda est, cum is significationem secundariam recipiens cum Herodoto plane consentiat.

ΑΜΦΙΔΕΞΙΟΣ.

Aesch. frg. 240 metr. inc. ex Hesychio: *ἀμφιδεξίους χερσὶ ταῖς τῶν τοξοτῶν διὰ τὸ ἐκατέραν χεῖρα ἐνεργεῖν ἐν τῷ τοξέειν*. *Αἰσχύλος Τηλέφω*. frg. 266. 2 trim. apud Stob. Flor. 125. 7 *καὶ τοὺς θανόντας εἰ θέλεις εὐεργετεῖν | εἴτ' οὖν καουργεῖν ἀμφιδεξίως ἔχει | τῷ μήτε χαλρεῖν μήτε λυπεῖσθαι φθιτούς*. Illo loco sensu primario vox ponitur pro „ambidexter“, hic seu trite seu metaphorice pro „anceps, par in utramque partem“. Item vox apud reliquos tragicos

PA
382
A6

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
CECIL H. GREEN LIBRARY
STANFORD, CALIFORNIA 94305-6004
(415) 723-1493

All books may be recalled after 7 days

DATE DUE

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES CECIL H. GREEN LIBRARY STANFORD, CALIFORNIA 94305-6004 (415) 723-1493	
All books may be recalled after 7 days	
DATE DUE	

